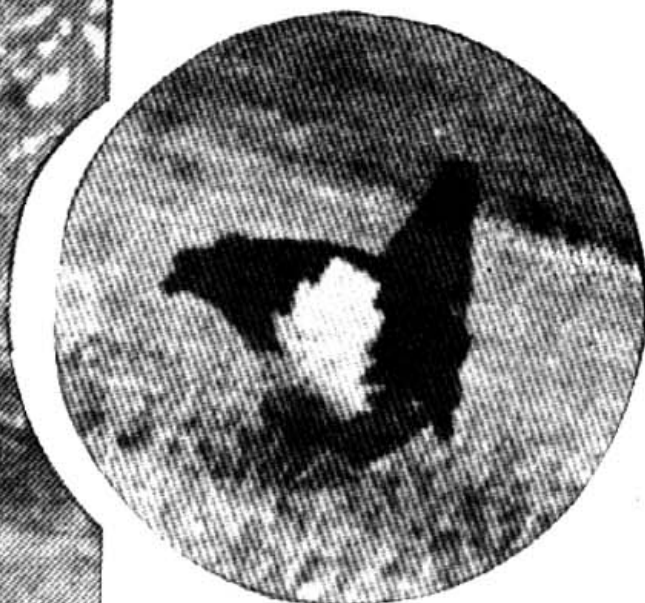

arnika

15*1980

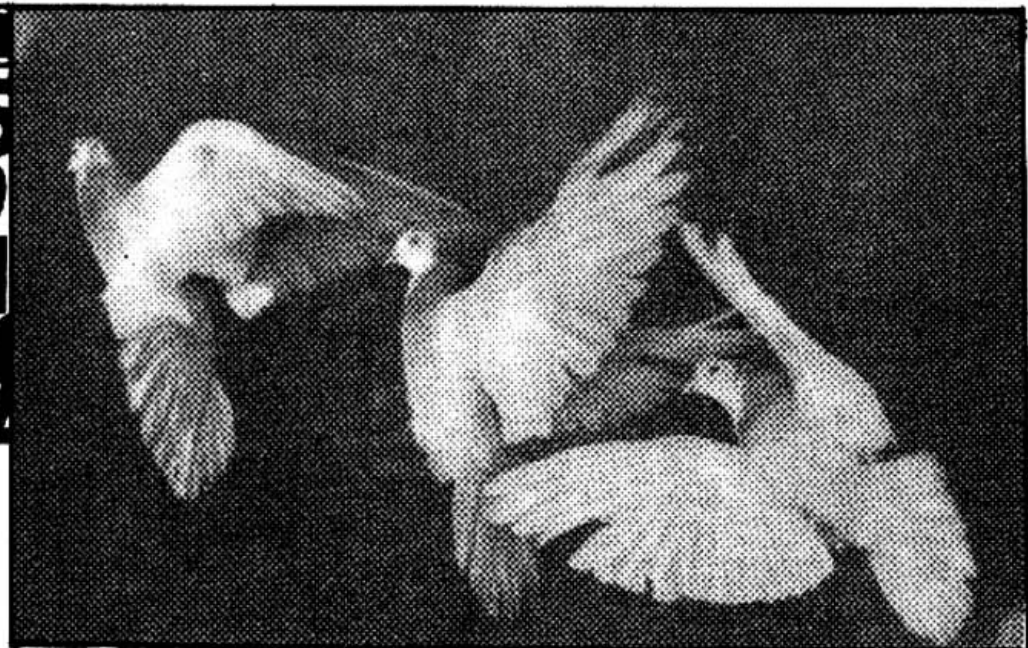

CHRÁNĚNÁ KRAJINNÁ OBLAST SLAVKOVSKÝ LES

PÍSTOVSKÁ TRAGEDIE

1945.1945
0.1980.19
45.1945.1
1980.198
5.1945.19

ING. RICHARD ŠVANDRLÍK

Před 35 lety, 21. dubna 1945 odehrála se nedaleko Mariánských Lázní, mezi Holubínem a Martinovem tragická událost, při které přišlo o život na padesát vězňů z transportu smrti, který tudy procházel. Transport vězňů vyrazil 13. dubna 1945 z Lengenfeldu (Sasko) a šel do koncentračního tábora Flossenbürg (Bavorsko). Tento koncentrák měl desítky tzv. pracovních komand a ty nyní byly likvidovány před blížící se frontou. Transport cestou přijímal vězně z dalších pracovních komand a za sebou naopak zanechával hrůzné stopy - zastřelené vězně, kteří už nemohli dál.

20. dubna 1945 došel do obce Vlkovice. Poslední jídlo, pár syrových brambor, dostali vězňové 18. dubna v Dalovicích u Karlových Varů. Vodu pili z řeky Teplé na bečovské silnici. Prochladli, vyhladověli, na samém pokraji sil (váha vězňů se pohybovala kolem 30 kg), ulehli tu k nočnímu odpočinku na zamrzlou zem v údolíčku za železniční tratí (při cestě na vlkovické koupaliště). Dva z českých vězňů, Sten a Blažej, se rozhodli, že se pokusí o útěk. Za tmy vyrazili a proběhli kordonem překvapených strážců. Zatímco Stenovi se útěk podařil, Blažej byl esesáky chycen, dovlečen zpět a před očima vězňů ubit. Druhý den ráno, 21. dubna, vydal se transport na další cestu. Na planině nad Holubínem začali přelétávat nad hlavami dva američtí letci, kteří ostřelovali letiště ve Sklářích a zde, nad planinou, se obraceli. Esesáci i vězňové zalehli. Při posledním náletu se jedno letadlo natočilo nad transportem a nečekaně do něho vypálilo salvu z kulometu. Následky byly strašlivé. Na místě zůstala řada mrtvých a zraněných. Pochod však pokračoval dál. Byli z něho vyřazeni všichni zranění a jak se později ukázalo - místo ošetření byli strážemi postříleni a ponecháni na místě. Místní

lidé odvezli mrtvé do lesa nad pístovským hřbitovem a tam je zakopali.

Po válce byl hromadný hrob objeven, došlo k exhumaci i pietnímu uložení ostatků vězňů. V roce 1965 tu byla postavena památná mohyla, u které se každoročně konají mírové manifestace v době výročí tragické události.

Dnes podrobně známe celou událost, kdy, kde a za jakých okolností se stala. Dlouhá léta po válce však bližší podrobnosti této tragédie nebyly známy a vznikaly protichůdné výklady. Bylo proto třeba velkého úsilí při pátrání v roce 1975, než se podařilo členům vlastivědného kroužku v Mariánských Lázních podrobně rekonstruovat celou událost. Při pátrání objevili vlastivědci i přímé žijící účastníky tohoto pochodu smrti. Josef J o k l z Liberce, Karel V o b o r s k ý z Českých Budějovic, František M á l e k z Pardubicka, Ladislav Z a c h a ř ze Zruče n. Sázavou a ing. František W r e t z e l z Prahy shodně potvrdili a upřesnili detaily události, popsané v roce 1975 v pracovních materiálech vlastivědného kroužku "Hamelika".

Vzhledem k tomu, že krajinou procházelo tou dobou více pochodů smrti, nebylo jednoduché určit, o který z nich se jedná. Velkou zásluhu na úspěchu tehdejšího pátrání (v r. 1975) měly jednak vzpomínky bývalých vězňů, jednak zachované exhumací protokoly z roku 1946. Protokoly totiž zachytily také vězeňská čísla, pokud byla ještě čitelná; podle těch byla zjištěna v archivu mezinárodní ústředny Červeného kříže totožnost 38 obětí z celkové počtu 68 obětí, pohřbených v pístovské mohyle. Z nich bylo 25 národností polské, 8 ruské, 3 maďarské, 1 Ital a 1 Čech. Pouze národnost byla zjištěna u dalších obětí: 7 ruských, 5 italských, 5 německých, 2 Maďaři a 2 Angličané, a snad

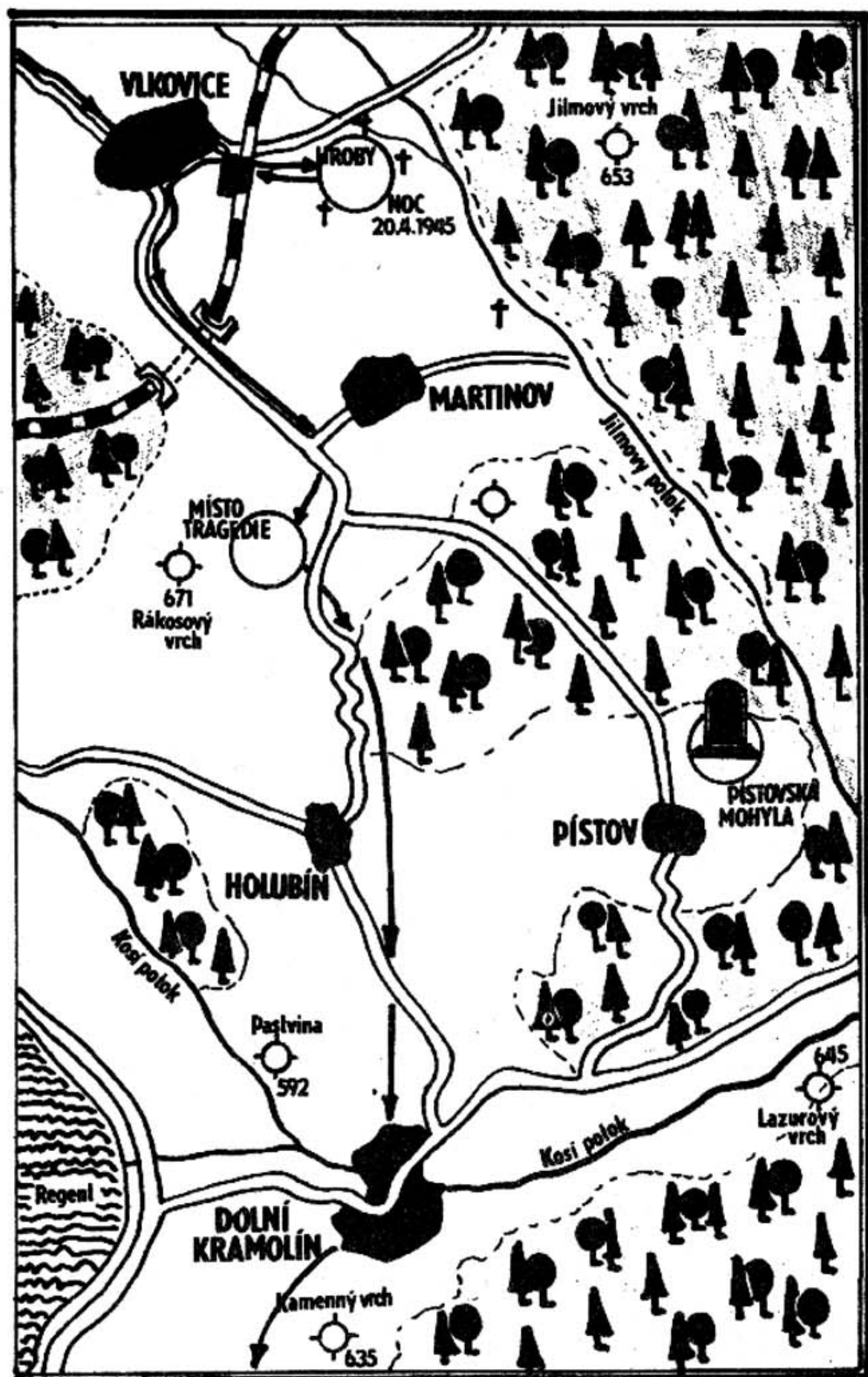
2 Belgičané a 3 Jugoslávci. Čtyři mrtví neměli ani označení národností. Průměrný věk obětí byl 25 let.

Uvádění dva Angličané byli letci, sestřelení 14. dubna 1945 u Dolního Kramolína. Pohřbeni byli v rohu hřbitova a v roce 1950 exhumováni a uloženi do společného hrobu.

Kromě četných dokumentů v archivech byly významné vzpomínky pamětníků, mezi nimi především Josefa Č e č i l a, býv. úředníka Okresní správní komise v Mariánských Lázních, který byl přítomen exhumaci a zápisu protokolů. Uvádí, že šestnáct mrtvých bylo prokazatelně zraněno střelami z leteckého kulometu. Dvacetpět vězňů mělo rozbité lebky nebo průstřel v týle, tedy ubito esesáky. Jeden maďarský vězeň neměl žádné známky zranění. Další z vězňů měl v kapse plechovou nebo hliníkovou krabici a v té pár malých brambůrků. Krabice byla zřetelně prostřelena půlcoulou střelou. V kapsách měli vězňové drobnou kávu, brambůrky (dnes víme, že z Dalovic). Byli pohřbeni v hromadném hrobě i se svými kameninovými, půlkuřatými, hnědými miskami na jídlo, nohy měli většinou jen omotané hadry. Hromadný hrob byl 1,5 x 4 metry a hluboký 3 metry. Při exhumaci byly oběti ukládány do dřevěných rakví a 27.-28. března 1946 pietně pohřbeny. Řeč nad hrobem měl Václav Kočí, předseda Místní správní komise na Pístově, a převor Tyl.

Vzácným pamětníkem tohoto pochodu smrti je František K o l b a s k ý. Přišel do Vlkovic jako chlapec ze Slovenska v říjnu 1944, kdy za bojů při SNP byla celá rodina vysídlena. Musel zde těžce pracovat u německého sedláka ve Vlkovicích. Vzpomíná si na dva pochody smrti. První byl složen ze západních letců, druhý - asi o týden později - přišel k večeru a v pět hodin (20.4.1945). Už na cestě ze Zádubu zůstali v příkopě u silnice tři zastřelení vězňové. Počet

vězňů odhaduje k tisíci. Němečtí strážci se zastavili u jeho sedláka pro trochu slámy. Transport nocoval pod širým nebem za viaduktem v údolíčku. V noci bylo slyšet nějakou střelbu. Druhý den ráno mladý Kolbaský nakrmil dobytek a šel strouhat tuřín na řezanku k večernímu krmení. Když šel přes dvůr s košíkem tuřínu, spatřil, jak kolem jdou vyhublí vězňové, mávají na něj a ukazují na tuřín. Kolbaský vyšel z branky a svrhl tuřín na zem. Ten se rozkutálel a kopečka a v jediném okamžiku zmizel mezi vězni. Tu přiskočil esesák a jak se dal chlapec na útěk, praštil ho pažbou tak, že spadl do hromady sněhu, která na dvoře ze zimy zbývala. Padl obličejem do sněhu, odřel se, ale byl rád, když

→ SMĚR POCHODU SMRTI † HROBY

se objevil ve dveřích sedlák a něco s esesákem hovořil, a že to tedy dobře dopadlo.

Nato šel k pumpě, která je v rohu dvora u zdi. Pumpoval vodu a pozoroval, co se děje za zdí. Jeden starší vězeň klesl vysílením na kolena, dva mladší se ho snažili rychle postavit. V tom se ozvala píšťalka kápa, vrhli se sem dva pohůnkové, vytáhli starého z řady, vzali ho stranou a zastřelili naproti u bývalého statku (dnes parčík). Nechali ho ležet na dvoře. Chlapec se tam šel odpoledne podívat a mrtvý tam stále ležel, až druhý den ráno jeho tělo zmizelo. Viděl také, jak se vězňové střídali v tlačení čtyřkolového vozíku, na kterém byly kulomety a pásy. Co se týká tragédie na planině vzpomíná, že sem často v té době létali hloubkoví letci, bombardéry však ne. Nálet na transport vysvětluje tak, že mohli začít esesáci z pochodu na letadla střílet, ale je také možné, že to bylo ještě jinak. Asi 800 m od tohoto místa, vpravo od první zatáčky silnice nad Holubínem stály německé flaky, protiletadlová čtyřčata. Na ně mohl letec mířit. Za několik dnů napadli hloubkoví letci vlkovicke nádraží. Byly tu prostřeleny cisternové vagony. Rasance střel byla tak veliká, že prostřelila cisternu, traverzu vagonu a ještě kolej! Po trati jezdily vlaky s vězni, kteří využívali stoupání a ve vlkovicke tunelu vyskakovali z nákladních vagonů. Strážce je chytaly hned na náspech. Na trati tu pracovala skupina zajatců. Dostávali k jídlu tuřín a brambory. Jeden zajatec šel vícekrát na záchod a když se šplhal na náspeh, kopl do něho strážce SS a srazil ho dolů. Mrtvé zajatce sbírali a odváželi kamsi vlakem.

Kolbaský také vzpomíná na Mariánské Lázně. Za války jezdil "ledovat" do hostince Sport. Dva ruští zajatci tu ve sklepech roztloukali led. Na chodbě stál hrnec bramborů na vychladnutí. Vzal tedy několik bramborů a házel je zajatcům dolů do sklepa. Ti je polykali i se slupkami, a tehdy si uvědomil, jaký musejí mít hlad.

Byla zachycena také výpověď jednoho pamětníka z Tachovska, který jel tehdy za náletu na Skláře přes tuto obec na kole. Ležel v příkopě a byl rád, že přežil. Jeho jméno bohužel neznáme.

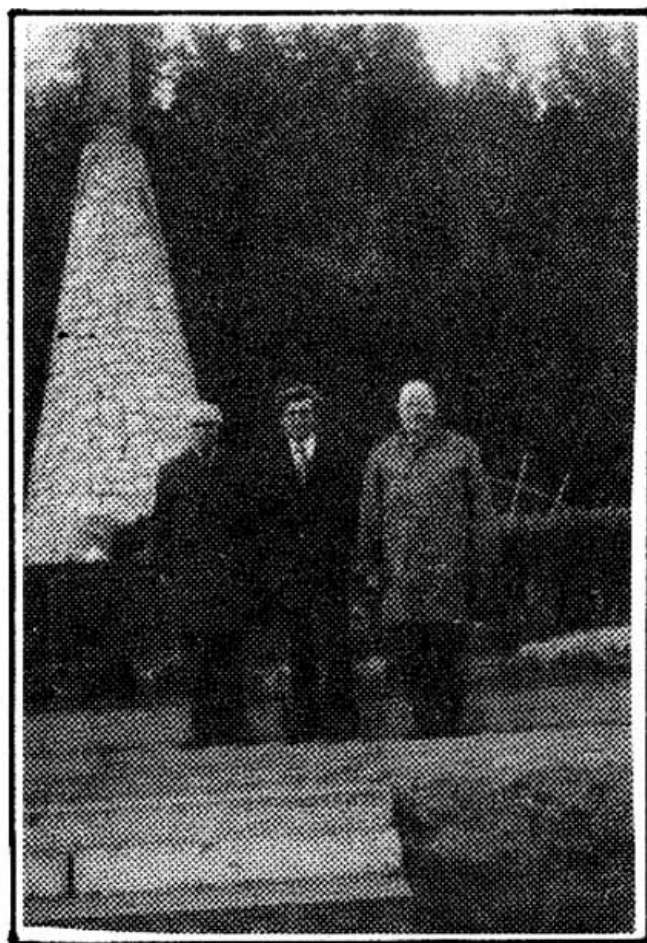
V okresním archivu v Chebu jsou dnes už zpřístupněny dokumenty z období po roce 1945 o pochodech smrti. Jsou tu různé hlášení, oběžníky, scupisy a nejedna zajímavost i o pístovském pochodu smrti. Například je tu esesácký průkaz s jménem Damasius Bonick, což byl strážce, zastřelený při náletu 21.4.1945. Jeho foto, seznam věcí, které měl u sebe (též 475 RM). Z výpovědi německých obyvatel je pro pístovskou událost zajímavá výpověď bývalého starosty v Martinově Rudolfa Watzka z 18. září 1945. Mimo jiné uvádí:

"Dne 21.4.1945 kolem osmé hodiny ráno slyšeli jsme střelení hloubkových letců poblíž obce. Když po krátké chvíli střelení přestalo, vyšel jsem ven. Přicházel

ke mně člen SS, který mi předal náprsní tašku s příkazem, abych ji předal nebo zaslal příbuzným. Současně mi sdělil, že ne daleko obce leží zastřelený esesman (pozn. tj. D. Bonick) a asi 49 lidí a aby tyto lidé byli pohřbeni. O pohřbení esesmana, že dostanu ještě rozkaz. Zastřelení mají být pohřbeni na místě, kde byli zastřeleni. Přesto jsem ještě telefonicky volal na vedení do Mariánských Lázní, kde mi byl příkaz potvrzen, tj. aby byli pohřbeni přímo na místě.

Pověřil jsem jistého Suttnera z Martinova, aby nechal mrtvé odvézt na Pístov a poblíž hřbitova je pochoval. Byli tam odvezeni téhož dne večer čtyřmi povozy a zahrabáni, protože přes den nemohli být odváženi pro nebezpečí ostřelování hloubkovými letci. Všichni byli oblečeni v trestaneckých šatech hnědé barvy s černými pruhy. Některá těla byla velmi rozstřílená. Místo je upraveno jako společný hrob, ale není nijak označeno, leží hned u hřbitova za zdí. Mrtvý příslušník SS, podle dokladů jakýsi Lotyš, byl pochován tentýž večer na hřbitově. Zakopání mrtvých se účastnili obyvatelé Pístova i Martinova ve společné akci.

Vzpomínám, že jsem 21. dubna přišel na místo, kde se stalo ostřelování těchto vězňů, a našel jsem tam 48 mrtvých a jednoho

Býv. účastníci pochodu smrti Josef Jokl (vlevo), Karel Voborský (vpravo) a autor článku (uprostřed) při setkání v roce 1975 u Pístovské mohyly pokládají květy.

těžce zraněného, kterého jsem nechal dopravit ihned do mariánskolázeňské nemocnice. Tento těžce zraněný mluvil německy (v protokolu je tužkou napsáno: "Fix z Bačky z Jugoslávie").

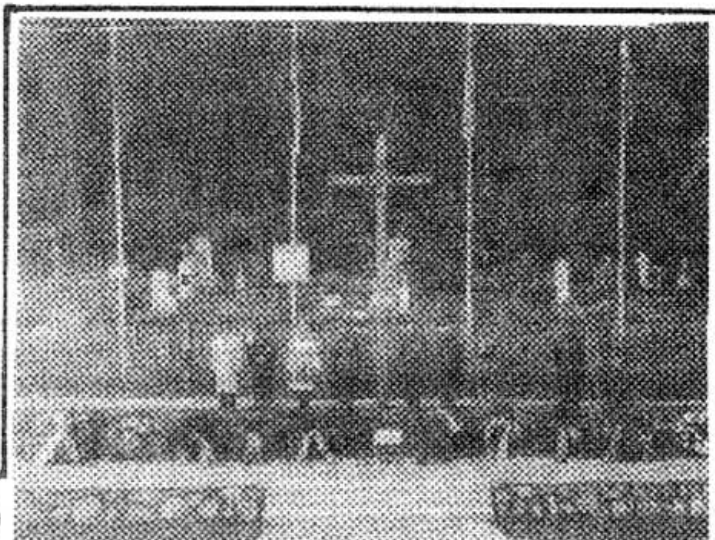
Vzpomínám si, že téhož dne byli nylezeni u Vlkovic tři mrtví, pravděpodobně zastřelení strážemi. Také ti byli pohřbeni současně s ostatními do společného hrobu. Příštího dne přišel ke mně vězeň, Rus, který byl lehce zraněn na noze, měl prstfel. Byl již částečně obvázan, manželka mu ránu znovu obvázála a dala najíst. Nechal jsem ho odvézt do mariánskolázeňské nemocnice, kam však nebyl přijat a proto musel do nemocnice do Plané, kde byl v ošetřování. Asi po osmi dnech jsem byl vyrozuměn četnickou stanicí, že na katastru obce leží ještě dva mrtví. Nařídil jsem je zakopat na místě. Dle domněnky byli rovněž zastřeleni strážemi z pochodu. Nevím, jak to vzniklo, ale říkalo se tehdy, že asi 30 lidí bylo zastřeleno hloubkovými letci a ostatní že byli zastřeleni strážemi SS, protože byli těžce zranění."

Tato výpověď plně potvrdila výsledky pátrání vlastivědného kroužku v roce 1975.

Slav mohily před rokem 1960

Na mnoha hřbitovech v okolí jsou hroby vězňů z pochodů smrti z jara 1945. Jsou pietně upraveny a neleží tu v zapomnutí. Připomínají nelidskost válek a zdejší lidé vzpomínají slovy básníka (Fráňa Šrámek), která čteme na tepelském hřbitově na pomníku obětem pochodů smrti:

"TI MRTVÍ TI UŽ NEVSTANOU,
VŠAK JEJICH HROBY ZŮSTANOU
A LEHKÁ, LEHKÁ, NEJLEHČÍ,
BUDIŽ JIM ČESKÁ ZEM".

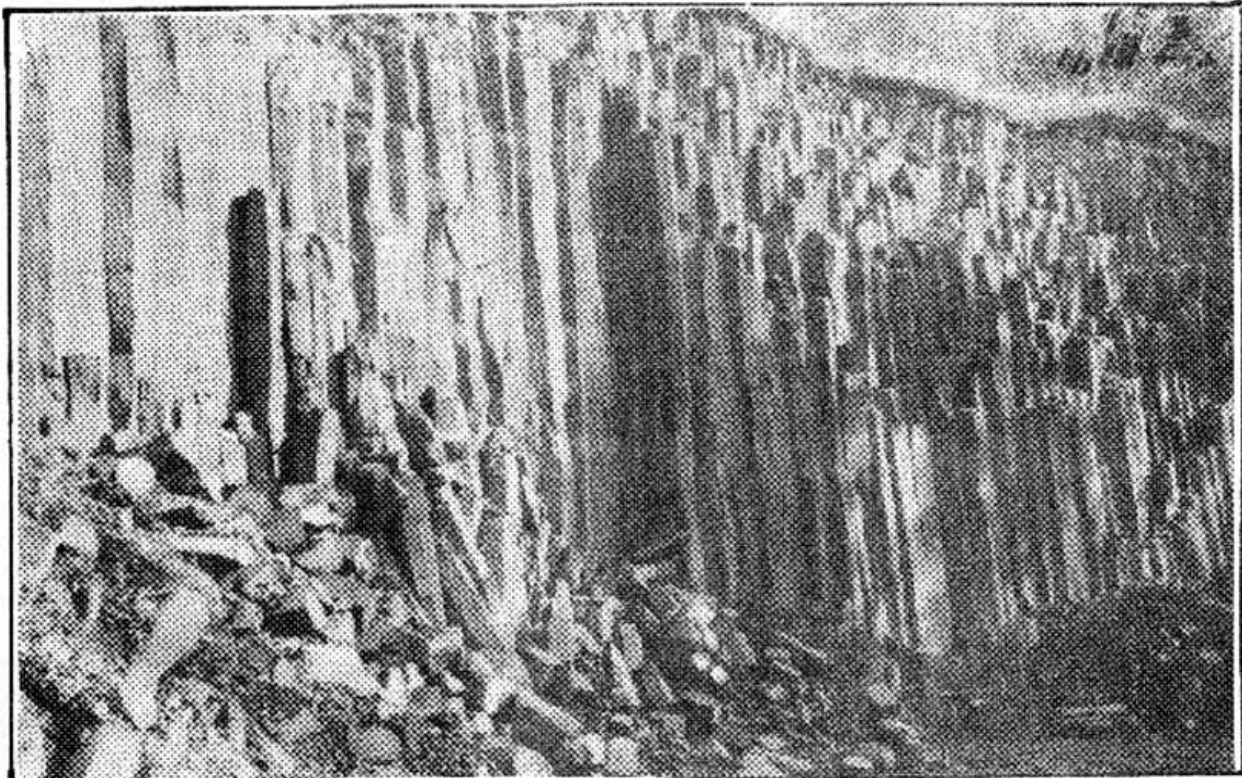

* GALERIE CHKOSL

Čedič, tato neovulkanická, basická hornina je ve Slavkovském lese bohatě zastoupena. Vedle známých lokalit, jako jsou Podhorní vrch, ČHPV Homolka, nebo vrch Hůrka, se v oblasti nalézá celá řada dalších, méně známých. Patří sem i opuštěný lom u Hlinek, kde odtěžená stěna odkrývá sloupce čediče. Tato odlučnost v pěti až šestibokých sloupcích je orientována kolmo k povrchu tělesa a patří k nejhezčím ukázkám sloupcovité odlučnosti čediče v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les.

Čedičové "varhany"
v lomu u Hlinek.

foto: Ing. S. Wieser

zkoušky

dobrovolných spolupracovníků
správy CHKOSL

Ke konci února 1980 úspěšně složili
zkoušky tito dobrovolní pracovníci:

pořadí	jméno	body	zařazení
1	Jaroslav Dobrodinský	23	strážce
2	Otto Štěpánek	23	strážce
3	Zdeněk Buchtele	22	strážce
4	Ing.J.Královec,CSc	21	strážce
5	Václav Panc	20	strážce
6	Bronisl.Pancová	19	strážce
7	Zdenko Ryba	19	strážce
8	Eva Rybová	19	strážce
9	Mirek V.Horčic	19	strážce
10	Miroslav Rezníček	19	strážce
11	Karel Koranda	19	strážce
12	Bohumil Mlnařík	18	strážce
13	Slavomír Štrobl	18	strážce
14	Jan Volevka.p.psych	18	strážce
15	Vladimír Hanzlík	18	strážce
16	A.Baranovičová	17	strážce
17	Vl.Mašát,prom.psych	16	odborný
18	Jitka Barochová	16	strážce
19	Eva Hořčicová	16	strážce
20	Jarmila Hůrková	16	strážce
21	Ing.R.Švandrlík	15	odborný
22	Ing.amch.V.Morávek	15	odborný
23	František Kouček	15	strážce
24	Václav Bártl	15	strážce
25	Vladimír Kajlík	15	strážce
26	Václav Černý	15	strážce
27	Lubomír Soška	14	strážce
28	Zdeněk Valenta	14	strážce
29	Břetislav Bělunek	13	strážce
30	Ing.R.Ptáček úspěšné složení zkoušek-dobrovolně v klubu přátel		
31	Anna Hájková -"-	-"	-"
32	Vítězslav Tůma	13	odborný

Čekatelé (nemají ještě skončenou čekatelskou lhůtu), budou přizváni ke zkouškám až v sánním období 1980 a v jarním zkouškovém období 1981. Ti, kteří vstoupili do aktivu již v první polovině roku 1979 a jejich činnost i zájem nasvědčuje, že se stanou aktivními pomocníky, se mohou zúčastnit zkoušek již v jarním zkouškovém období 1980. Jsou to:

Emil Hošman Ing.D.Jäger
Václav Kmínek Miloslav Pelc
Jitka Klešáková Milan Baron
Věra Vydrová Zuzana Pancová
Roman Sedláček Petr Bouše
Rudolf Kulíšek Petr Jiran
Václav Flaška Věra Hubená
Helena Hanneová Jan Proška
Ing.Josef Kuba František Kubů
Karel Růženecký Ladislav Ciba
Jaroslav Maleček Pavel Sedláček
Jiří Marek Pavel Mušal
Vrat.Kadeřábek

Všichni ostatní, kteří nemají možnost se plně zapojit do práce dobrovolného aktivu ani se nedohodli se správou CHKOSL na jiné formě spolupráce a ani nemají možnost se zkoušek zúčastnit, budou vyškrtnuti ze seznamu dobrovolných spolupracovníků.

Seznam členů dobrovolného aktivu, kteří budou v jarním termínu (1980) skládat strážcovské zkoušky:

Jaroslav Schittler	Josef Milota
Ing.Jar.Lukšík	Rostislav Milota
Ing.Zbyněk Martínek	Josef Jahn
Václav Harmáček	Josef Dolák
Jan Lamplota (sen.)	Boh.Fiedler
Bohumil Trepka	K.Vána (H.Slavkov)
Ing.L.Horváth	Zdeněk Hůrka
Mojmír John	Juraj Kohút
Ing.K.Tobrmán	M.Augustin
Zbyněk Illek	Jar.Honek
Ladislav Plachý	Jan Husák
Antonín Pošta	Matouš Plachý
Josef David	Petr Kopecký
Miroslav Zmek	Jan Lamplota (jun.)
Kamil Novotný	Václav Touš
Jan Sobota	Rich.Tomeček
Jiří Klešák	Ivo Bouše
Ant.Madarázs	Jiří Kačmáček
Otakar Maske	Václ.Peteřík
Mir.Ptáček	Jan Šperl
F.Jankovský	Aug.Světlík
Václav Razák	Arpád Varga
Josef Zeman	Ing.P.Poláček
Lad.Brožovský	Jar.Mach

Anna Pancová
Jitka Slámová
Petr Syříš
Miloslav Malý
Jindřich Volmút
Jar. Peterík
Tomáš Kohn
Jiří Kužel
Jan Hančín
Pavel Martínek
Frant. Pohořalý
Zdeněk Huml
Veronika Veselá
Antonín Gregor
Ing. M. Gregorová
Jiří Malec
Roman Kulíšek
Pavel Danko
Miroslav Šolar
Jiří Anděl
Miroslav Vacek
Tomáš Lačík

Ladislav Baloun
Karel Kabeš
Jan Pěšek, prom. g.
Miloslav Pilař
Jan Tucauer
Gustav Marx
Petr Brůha
Tomáš Janda
Karel Bloch
Ivan Janoušek
Petr Ryba
Jaroslav Rypl
Svatopluk Sedivý
Jaromír Dolanský
Vladimír Šnorbert
Václav Kortus
Jaroslav Bureš
Jiří Nevrlý
Pavel Bureš
František Bejšek
Josef Matouš
Ing. St. Wieser

Karel Kurzer
Jana Harajdová
Anna Buchtelová
Antonín Protz
Vladimír Galas
Petr Roth

Ing. W. Müller
Danuše Pašková
Karel Nykles
Karel Váňa (Kynžvart)
Jan Ekstein
Vojtěška Vyhnanovská

Všichni strážci CHKOSL jsou povinni předložit průkaz DS vedoucímu strážců nejpozději do 31. května 1980 ke kontrole. U absolventů zkoušek bude do průkazů zaznamenána kategorie zařazení, bez které průkaz ztrácí od 1. června 1980 platnost. Ostatní držitelé průkazu DS jsou povinni jej k výše uvedenému datu odevzdat. (Průkaz je majetkem správy CHKOSL a bez provedení záznamu je jeho vlastnictví kvalifikováno jako neoprávněné!).

kem správy CHKOSL a bez provedení záznamu je jeho vlastnictví kvalifikováno jako neoprávněné!).

ČARODĚJNÉ ROSTLINY SLAVKOVSKÉHO LESA

• JAN HARVÁNEK •

Po celá tisíciletí využívali lidé léčivé moci rostlin. Získávali z nich přípravky, které zmírňovaly bolesti a které byly v dávných dobách mnohdy jediným účinným lékem proti nejrozmanitějším nemocem a potížím. K získaným zkušenostem si člověk mnohdy přidával různé pověry a často spojoval léčebné úkony s různými kouzly, zařikáváním a často připisoval účinku rostlinných drog i kouzelnou a čarodějnou moc. Doby se měnily, lidské poznání získalo vědecké základy - "bylinkářství" vystřídalo moderní lékařství a chemie. Přes všechny tyto převratné úspěchy moderní doby zůstává mnohdy sběr léčivých rostlin jediným zdrojem k získání cenných drog. A že jsou rostlinné drogy cennými surovinami pro výrobu léčiv je bez pochyb, a že použití těchto léků je podle předpisu lékaře vysoce účinné, je též známo. My si však nebudeme povídat o užívání rostlin v lidovém lékařství, ale všimneme si oněch zapomenutých "kouzelných a čarodějných" rostlin, které rostou i u nás v chráněné krajinné oblasti.

Jednou z nejslavnějších rostlin středověku byl samorostlík klasnatý (*Actea spicata* L.). Samorostlík kvete od května do června bělavě žlutými květy v místech výskytu posledních zbytků bukových lesů Slavkovského lesa (okolí Mariánských Lázní,

SAMOROSTLÍK
KLASNATÝ

Kontryhel obecný

státní přírodní rezervace Holina u Lázní Kynžvartu apod.). Celá rostlina obsahuje jedovatý protoanemonin. Starý název této rostliny "RADIX CHRISTOPHORIANAE" nebo "CHRISTOPHORIA", jako i dnes používané názvy v angličtině, němčině, italštině a němčině aj., jsou odvozeny od jména sv. Kryštofa, který byl patronem lidí zabývajících se hledáním pokladů. A tak v dávných dobách byl samorostlík klasnatý považován za kouzelnou rostlinu: pomáhala hledačům pokladů nalézt ukrytá bohatství.

Snad každý zná k o n t r y h e l o b e c n ý (*Alchemilla vulgaris* L.), který roste na všech loukách, travnatých místech, u cest, potoků a na lesních okrajích od nížin až vysoko do hor. Je to ona rostlina, na jejíž přízemní růžici listů se třpytí každé ráno kapička rosy. A právě tato rosná krůpěj, třpytící se každé ráno na listech, proslavila kontrihel obecný ve středověku díky zájmu alchymistů. Tito "výrobci zlata" krůpěj nazývali "nebeskou rosou", a ta byla nezbytnou pomůckou při výrobě "zlata" a "kamene mudrců".

Známa k o p r e t i n a b í l á (*Taraxacum officinale* WEB.) sloužila ve středověku dokonce k provozování čarů i k věštění, naproti tomu m e r l í k v š e d o b r (*Chenopodium bonus - henricus* L.) byl považován za dobrého patrona obydlí a domova. Nejhojněji roste v okolí lidských obydlí a sídlišť, a tak jeho výskyt mu vynesl latinské, anglické, německé, francouzské i italské jméno - sv. Jindřich, Heinrich, Henri či Henry, Enrico, ale i překrásné staročeské jméno - Všedobr, které snad nejlépe charakterizuje odvěkou touhu člověka po kouzlu klidného a šťastného domova.

V teplejších částech chráněné krajinné oblasti se můžeme vzácně setkat s b l í n e m č e r n ý m (*Hyoscyamus niger* L.). Již ze školních lavic máme všichni pevně zakoupenou smrtelnou hrozbu této rostliny. Blín černý je celý prudce jedovatý. Jeho jedovatost, ale i léčivou moc znali již staří Egypťané, Asyřané, Babylónané, Indové, Řekové i Římané. Ve starém Egyptě vdechovali např. dým z pálených blínových semen při bolestech zubů. Ve středověku byl blín ceněn po všech stránkách - pěstoval se jako léčivka, ale i jako rostlina čarodějná. Masti z blínu se natíraly čarodějnice, aby se mohly účastnit svých čarodějných rejů a sněmů. Vlivem tohoto omamného jedu upadaly do transu a hlubokého spánku s halucinacemi, kdy v představách prováděly rejdy s ďábly a čerty. Blín se stával i do tzv. "nápojů lásky", ale i naopak se stával velice často účinným pomocníkem při odstraňování nepohodlných nepřátel. Svým omamným účinkem nahrazoval při středověkých operacích narkozu.

Dnes se blín černý používá k výrobě uklidňujících a uspávacích léků. Před použitím v lidovém lékařství musíme však důrazně varovat! Laické použití blínu je skutečně smrtelně nebezpečné!

Zcela běžnou rostlinou Slavkovského lesa je ú r o č n í k b o l h o j (*Anthyllis vulneraria* L.), který můžeme nalézt na výslunných stráních, mezích i na suchých loukách a ve světých lesích. Úročník bolhoj vykvetá od května do srpna. Květy jsou bledě žluté, často načervenalé

kopretina bílá

merlík všedobr

blín černý

- plody jsou šikmo vejčité lusky. V lidovém lékařství se rostlina odpradávná používala jako léčivý obklad na rány (odtud ono překrásné staročeské pojmenování), nebo odvarem se zbepšovala chuť k jídlu. Také chránil před zvracením a zácpou.

Málokdo však ví, že úročník patřil mezi slavné kouzelné rostliny, chránící proti uřknutí lidí i zvířat. Tedy jako ochrana proti lidské zlobě a nenávisti a té bylo od nepaměti vždy dost. Aby měl úročník patřičný účinek, musel se trhat spolu se zeměžlučí o svatojánské noci.

Dnes se úročník bolhoj často vysévá jako tzv. "zlatý jetel" - vydatná píenina, které se dobře daří i na suchých půdách.

(pokračování)

MINERÁLNÍ PRAMEN U PODHORNÍHO MLÝNA

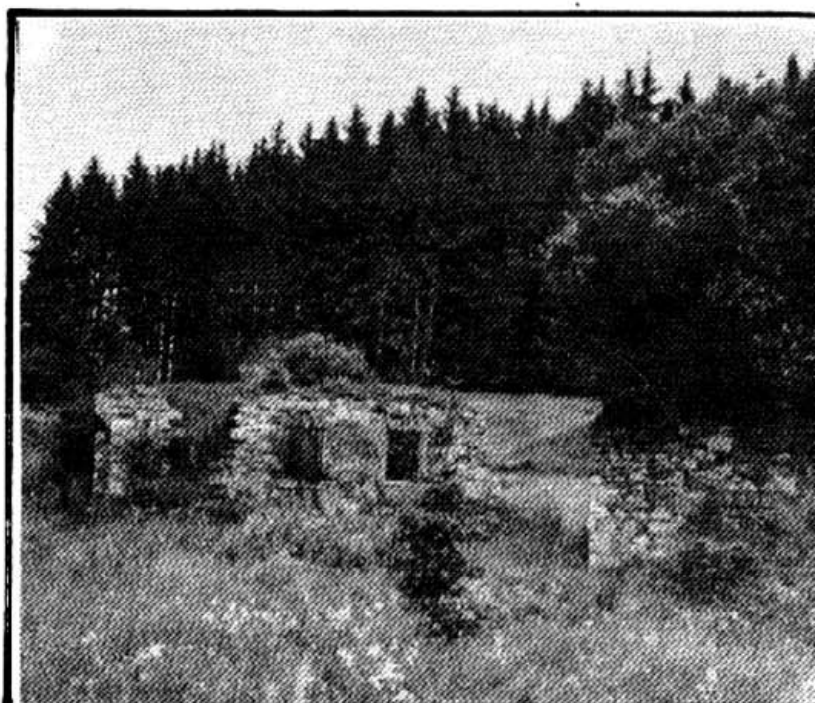
PhDr. Vladimír
Mažal

Severovýchodně od Mariánských Lázní, asi 6 km vzdušnou čarou, leží zříceniny Podhorního mlýna. Jedná se o stavbu nepochybně středověkého založení. U tohoto mlýna vyvěrá minerální pramen, o němž se zmiňoval ve své nedokončené *Miscellanea historica regni Bohemiae* Bohuslav Balbín. Dnes je vývěr tohoto pramene ve velmi špatném stavu a zaniká, spolu s troskami Podhorního mlýna.

V dnešním stavu nachází se místo vývěru minerálního pramene ve vzdálenosti asi 5 metrů ode zdi mlýna jižním směrem. Podle starších popisů má být zachycen v mělké studánce dřevěným vydlabaným kmenem, hloubka studánky byla udávána okolo 30 cm. Pramen měl nepatrnou vydatnost. Dnes je v okolí vývěru silně podmáčená a zarostlá půda, takže se k němu můžeme jen stěží přiblížit. Tento pramen čeká osud mnoha dalších minerálních vývěrů, které bez pomoci člověka jsou zanešeny a mizí často v podobě drobné bažiny pokryté rezavě hnědými skvrnami vysráženého železa.

Podhorní mlýn je zcela jistě zajímavá památka a spolu s ním i drobný vývěr minerální vody, který má ale starodávny rodokmen, potvrzený Balbínem. Stálo by jistě za úvahu upravit pramen a jeho okolí a umístit zde informační tabuli s několika základními údaji o historii tohoto místa, které je zajímavé i svým okolím. Nedaleko se nachází připravované rezervace Podhorní mofety a Podhorní vrch. V případě Podhorních mofet se jedná o drobné vývěry plynu, které jsou roztráštěny v poměrně úzkém pásu za Podhorní hájenkou, podél pravého břehu říčky Teplé. Shodného charakteru jsou i nedaleké Milhostovské mofety.

Bylo by vhodné, aby v souvislosti se snahou o správné a ochranněsky způsobilé zpřístupnění těchto lokalit byl zpřístupněn i Podhorní mlýn se svým zanikajícím minerálním pramenem.

Zbytky Podhorního mlýna. Vlevo obytné stavení, vpravo hospodářské objekty. Minerální pramen vyvěral poblíž levého rohu obytného stavení.
Foto: Ing. Schlossar

ROSTLINY JEDNODĚLOŽNÉ

Předky jednoděložných (Monocotyledonae) rostlin byli pravděpodobně primitivní zástupci dvouděložných z příbuzenstva čeledi leknínovitých a z okruhu čeledi pryskyřníkovitých. Všem jednoděložným je společné to, že jejich zárodky mají jen jeden jediný děložní lístek. Jejich hlavní kořen záhy hyne, vytvářejí se však četné kořeny náhradní. Cévní svazky jsou ve stonku rozptýlené. Listy mají souběžnou žilnatinu a buď přisedají ke stonku širokou bází, nebo jsou pochvaté. Nikdy však nejsou složené. Květy jsou převážně trojčetné a lístky květního obalu většinou stejné, nerozlišené v kalich a korunu.

Nejpůvodnější čeledi jednoděložných jsou š m e l o v i t é (Butomaceae), jejich květy připomínají květy pryskyřníkovitých. Další čeleď, l i l i o v i t é, se vyznačuje podzemními cibulami nebo hlízami a svrchním semeníkem. Na rozdíl od nich mají rostliny a m a r y l k o v i t ý c h (Amyridaceae) semeník spodní.

K o s a t c o v i t é (Iridaceae) mají okvěti na bázi srostlé v trubku, která je někdy, například u šafránu, velmi dlouhá - dosahuje dokonce až k podzemní hlíze.

S í t i n o v i t é (Juncaceae) jsou rostliny trávovitého vzhledu. Jejich drobné květy jsou uspořádány v kužel, plodem je tobolka.

Š é c h o r o v i t é (Cyperaceae), které vzhledem rovněž připomínají trávy, mají většinou lodyhy trojboké, plné a bez kolének. Okvěti je zakrnělé nebo přeměněné ve štětinky.

Vstavačovitě (Orchidaceae) jsou vytrvalé rostliny s kořenovými hlízami. Mají spodní semeník, který se před rozkvetem zkrucuje o 180 stupňů. Květy jsou často opatřeny ostruhou a pylová zrna bývají slepena ve stopečkaté brylky. Pro rostliny této čeledi je typická tzv. mykorrhiza, tj. soužití s podhubními některých hub.

Z e v a r o v i t é (Sparganiaceae) jsou bahenní nebo vodní rostliny. Jejich květenství jsou kulovité strbouly; dolní tvoří samičí, horní samčí květy. Okvěti je šupinkovitě. Rostliny z čeledi o r o b i n c o v i t ý c h (Typhaceae) mají květy buď bez okvěti, nebo je okvěti přeměněno v chlupy. Květy jsou uspořádány ve válcovitých květenstvích ("doutníky").

A r o n o v i t é (Araceae) mají nápadné květenství, palici s mnoha drobnými jednopohlavnými květy. Palice je obalena nebo podepřena listenem zvaný toulec.

PRATYPY JEDNODĚLOŽNÝCH

KRÁSENSKÁ ROZHLEDNA

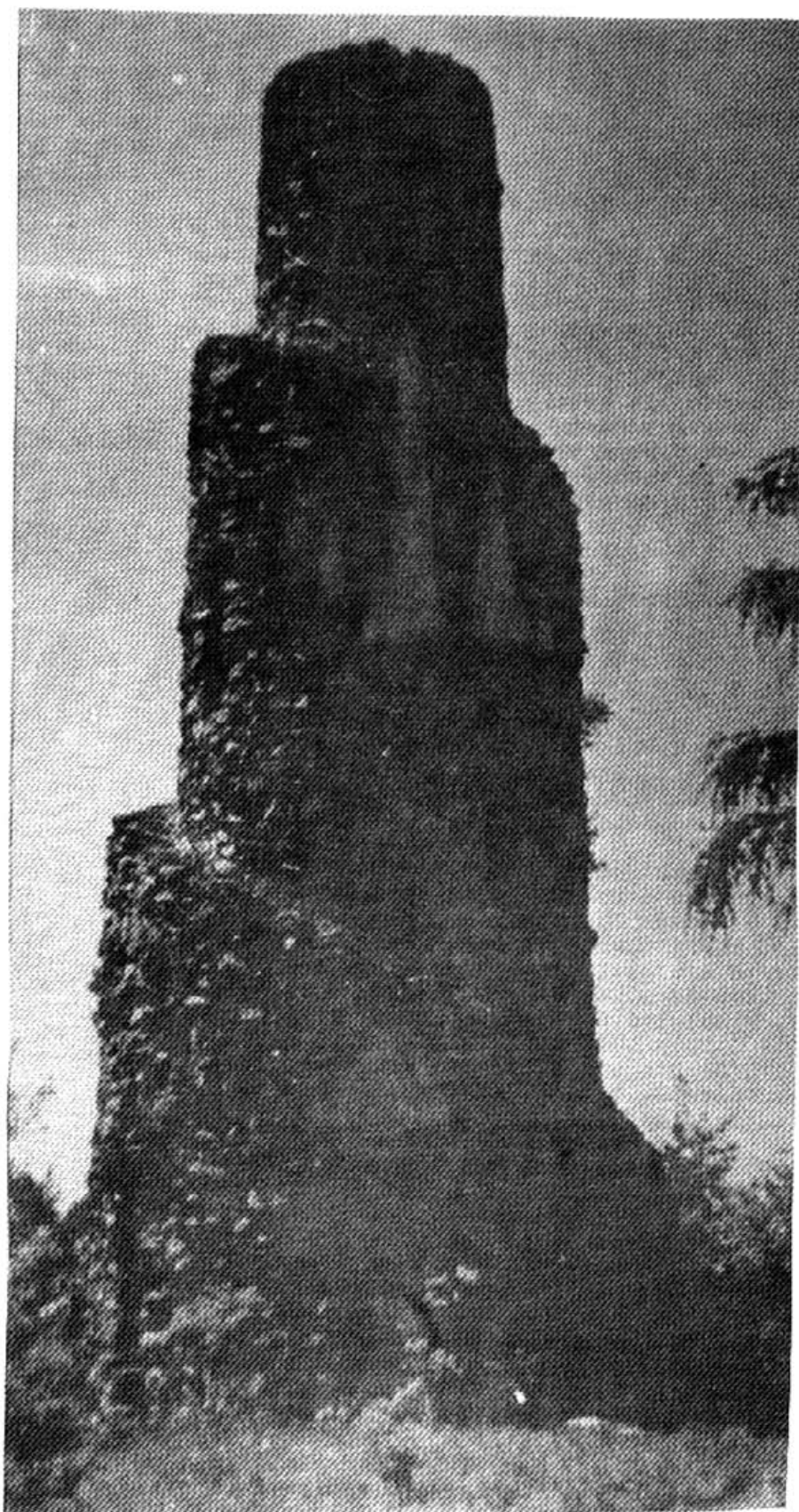
STANISLAV BURACHOVIČ, prom. fil.
Karlovarské muzeum

Na návrší 1,5 km jihozápadně od Krásna stojí v nadmořské výšce 775 metrů pozoruhodná krajinná dominanta, kamenná rozhledna se spirálovitým vnějším ochozem o 150 schodech. Stavba, jež je svou architekturou jedinou svého druhu v oblasti západočeských lázní, budí již zdaleka pozornost nezvyklým tvarem. Je vystavěna z hrubého lomového kamene do výše 24 metrů. Autorem jejího projektu byl krásenský akademický sochař W. R u s s. Vyhledka byla vybudována v roce 1935 (otevřena v červnu t.r.) na popud obecní rady v Krásnu, která touto formou poskytla v době hospodářské krize alespoň příležitostnou práci mnohým nezaměstnaným mužům širokého okolí. Tři roky předtím byla z obdobných pohnutek zřízena také rozhledna na Krudumu. Stavbou vyhlídkové věže získalo Krásno oblíbené výletní místo, jež nemálo přispělo k oživení letního i zimního turistického ruchu.

Z vyhlídkového plató věže se naskýtá daleký panoramatický rozhled na celou střední část Slavkovského lesa. Jižně pod Krásnem se od západu k východu táhne hluboké údolí potoka Sádka, za ním vidíme na výšině Starý Dvůr a Novou Ves. Velkou část jižního horizontu ohraničuje lesní komplex Pluhova boru. Severním směrem se tyčí bájemí opředený Krudum. Jižní úbočí vrchu, na němž stojí rozhledna, je protínáno trasou starého vodního díla, tzv. Dlouhé stoky, jež byla vybudována roku 1536. Přiváděla od Kladské potřebnou pohonnou vodu pro báňské provozy v Krásnu a Horním Slavkově.

Krásenská vyhlídka v posledních desetiletích značně chátrala, mnohdy za vydatného přispění vandalských rukou. Výstup na její vrchol se stával riskantním a bezmála odvážným činem. Všichni milovníci Slavkovského lesa proto v roce 1979 s radostí uvítali opravu věže, jež je prováděna z iniciativy MěNV v Horním Slavkově a Krásnu. Je potěšitelné, že unikátní rozhlednu nestihne smutný osud věže na Krudumu, která zanikla před několika lety.

Ke Krásenské rozhledně, jež letos slaví 45 let trvání, vede žlutě značená turistická cesta z Horního Slavkova a Sokolova.

**** LÝKOVEC JEDOVATÝ**

Mezi 203 rostlinnými druhy, které na Podhoře rostou, zaujímá významné místo l ý - k o v e c j e d o v a t ý (*Daphne mezereum* L.). Je to nízký keřík, který oznamuje svými červenofialovými květy příchod jara často v době, kdy kolem ještě leží sněh. Tehdy se také stává kořistí neukázněných návštěvníků, kteří z neznalosti trhají kvetoucí větvičky; po odkvětu již keříky - s listy pouze na koncích větví - a tak snadno upíknou jejich pozornosti. Není třeba zdůrazňovat, že se jedná o chráněnou rostlinu, která se pro prokazatelný a trvalý ústup dostala jako ohrožený druh do Č e r v e n é h o s e z n a m u f l ó r y Č S R .

Na Podhoře není lýkovec jedovatý dlouho. O jeho rozšíření v této lokalitě se postarali ptáci někdy na počátku tohoto století, kdy se působením člověka začaly do té doby husté a zapojené smíšené lesy prosvětlovat natolik, že se tu spolu s ostatními světlomilnými druhy mohl lýkovec udržet. Tak se stalo, že byl na Podhoře zjištěn teprve D o m i n e m v roce 1925, zatímco žádný ze starších botaniků se o něm na této lokalitě nezmiňuje.

Lýkovec jedovatý je - jak již jeho jméno napovídá - rostlinou jedovatou. V jeho kůře a plodech je obsažen pryskyřičný meze-rein, který způsobuje červenání a záněty pokožky a sliznic, s nimiž se dostane do styku. Pokůžkou se může vstřebat takové množství mezereinu, které vede k celkové otravě, i když přímá otrava zažívacím traktem bývá častější. Otrava se projevuje pálením v ústech, kolikovitými bolestmi břicha, zvracením a průjmem, bolestivým močením a krvavou močí. Známé jsou i případy smrtelné (stačí požit 10-12 červených peckoviček). Při podezření z otravy je nutné vyhledat lékařskou pomoc: nutným zásahem je totiž výplach žaludku a podání adsorbčního uhlí. Ovšem i po lehkých otravách bývájí dlouhodobě poškozeny ledviny. Za jedovatý se někdy považuje i lýkovecový med.

Lýkovec se u nás odedávna používal v lidovém lékařství. Svědčí o tom jeho uvedení v nejstarších herbářích - např. u Mistra Bartoloměje z Chlumce (asi v r. 1365) nebo Křišťana z Prachatic (1416) - tehdy pod jménem "wlczie liko". Jako "leykowec lékařský" ho popisují bratři Preslové ve své Květeně české (Flora Čechica, 1819), Čelakovským je uváděn v knize Prodrómus květeny české (1868-1883) jako lýkovec obecný. Velmi zajímavé jsou i lidové názvy, z nichž uvádíme jen některé: čertovc lejko, dívčí dřevo, hezký líčko, jíceň, německý pepř, nešlechtník, podvečírka, stračí ocas, svrabové dřevo, vlčí

lýko, vlčí pepř, vlčí koření. Dnes se používá pouze zevně jako prostředek, který dráždí pokožku, a to ve formě extraktů, případně mastí.

Vraťme se ještě k latinskému jménu. Název Dafne patřil (a v Řecku dodnes patří) vavřínu - *Laurus nobilis* L. Podle staré báje byla Daphne krásná víla, do které se zamiloval bůh Apollon. Pronásledoval ji a Daphne se v nouzi obrátila na svého otce, říčního boha Peneia, aby ji zbavil lidské podoby. Proměnila se ve vavřínový strom, jehož snítkami ozdobil zarmoucený Apollon svou hlavu a jemuž božsky přirůchnul věčnou zelen. Když Linnaeus tvořil vědeckou nomenklaturu, použil jména Daphne pro rod lýkovec, jehož některé druhy se vavřínu podobají (v Evropě a Asii bylo lýkovec popsáno asi padesát). Druhový název pravděpodobně souvisí s arabským *mezerium*, které označuje jedovatost rostliny.

A úplně na závěr: příjemná, ale omamná vůně lýkovec květů vedla francouzského básníka Racina k jejich srovnání se ženami.

Ing JOSEF KRÁLOVEC, CSc

LESNÍ PRAMEN

V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH

• ZDENĚK BUCHTELE •

Zpracováno volně podle Jar. Schiebla (1931)

Každý, kdo navštíví Mariánské Lázně, ať už jako pacient nebo turista, neopomene jistě vyhledat také kouzelný koutek - Lesní pramen, kde se k polednímu koncertu lázeňské kapely scházejí lázeňští hosté, obsazují zde dlouhé řady lavic anebo promenujíce kolem pomníku Beneše Třebízského, který tu za svého léčení se zálibou díval.

Tato místa si také zamiloval plzeňský křesitel prof. Josef František Smetana a že se do tohoto koutku zamiloval hodně, je možno poznat z jeho básně, kterou napsal za své první slepoty, po jejímž - bohužel jen dočasném - uzdravení opatřil básně závěrečnou poznámkou. Básně byla napsána r. 1856, což je nutné uvážit při posuzování její formy.

LESINKA

S Bohem buď milá Lesinko
rozkošná ty Rusalinko
již nastává loučení.
Listí žlutne, kvítí vadne
ptactvo umlklo pění.

Toužebně každého času
budu vzpomínat na krásu
již se skví svatyně tvá.
Svěží louky, stinné háje
kdežto do mladého ráje
Boží očko (1) se dívá.

Blažen jsem u tebe díval
při tvém boku odpočíval
nad potůčkem hrčícím.
V letním horku, v libém stínu
se chladil na tvém klínu
koflíkem se prlícím.

Zhledem na tvé ladné tělo
bílý rámě, jasné čítko
vlasů věnce zelené.
Prahly chmury tesklivosti
a okrálo zeleností
zakalené oko mé.

Ó zdaž tě kdy spatřím zase
zdaž se mi pak v plné kráse
me Lesinko objevíš.
Roušku, jež tě teď zakrývá
tvoje líce mi zatmívá
Zdaž přede mnou odhalíš?

Bez závoje mlhového
do hlubiny oka tvého
dovolíš-li hleděti.
Dám ti příze, dám ti tkání
budeš mít až do svítání
po větvích co věšeti. (2)

Poznámky J. F. Smetany:

1) "Boží očko", tak jsem nazval jedno místo poblíž Lesinky, kde modrá obloha hustým zelením oku mému příjemně prosvítala.

2) Spatřil jsem ji ovšem zase okem uzdraveným, ale nezdála se mi býti tak ladná, jako spatřována okem zatmělým. Podobně se děje s mnohými předměty, když na ně jasným okem pohlédneme.

VZÁCNÁ PAMÁTKA

STANISLAV
BURACHOVÍK

Našimi dnešními snímky chceme čtenářům Arniky připomenout vzácnou umělecko-historickou památku z oblasti Slavkovského lesa, renezanční vstupní portál domu čp.11 v Krásnu. Patrový dům, v němž má dnes sídlo Lesní hospodářství Krásno, je v jádře pozdně gotického a renezančního založení. Jeho dnešní exteriérová tvářnost je bohužel v příkrém architektonickém kontrastu k historickému portálu. Půlkruhový profilovaný portál je velmi dobře zachovalý. Vrchol jeho oblouku nese štítek s reliéfem vyobrazením zkříženého hornického želízka a mlátku. Kromě toho je do horní části štítku vytesán letopočet 1530.

Historicky a umělecky cenný portál nám svým nevšedním kouzlem evokuje dobovou atmosféru zašlých časů někdejší hornické slávy městečka Krásna. Krásenský portál doporučujeme ke shlédnutí všem zájemcům o historii regionu Slavkovského lesa. Připomeňme ještě, že rovněž budova bývalé radnice v Krásnu má původní pozdně gotický vstupní portál.

foto:
PETR HUSÁK

V prosinci 1979

se konala slavnostní vernisáž v nově restaurovaném mariánském lázeňském Městském muzeu.

Díky mimořádné podpoře stranických a státních orgánů, díky úsilí pracovníků Městského stavebního podniku a Městského národního výboru v Mariánských Lázních a pracovníků Tiskové ediční a propagační služby Praha, vzniklo v Městském muzeu v Mariánských Lázních dílo, které je svým pojetím zatím ojedinělé v celé naší republice.

Původní pension, který byl postaven v roce 1818, byl restaurován a rozšířen o nově vybudované prostory, které vznikly na místě původního dvorního traktu. Tady je také umístěna podstatná část celé expozice. Je tu zahrnuta nejstarší historie této oblasti počínající vznikem Tepelského kláštera, vznik obce Mariánské Lázně a pokračující rozvoj lázeňského místa. Ve stručnosti je přiblížena i krása a bohatství okolní přírody. Síní s filmovou projekcí, kde se promítá snímek o současnosti Mariánských Lázní se dostaneme do další části muzejní expozice, kde je stejně scénicky zobrazena stará a rozmach nové balneologie. Na panelech jsou přiblížena jména významných osobností, které tyto lázně navštívily.

V další části je pak přiblížena nedávná historie a současnost lázní - lesk proměn a bída chudých vrstev, ostré třídní střety, hnědý mor a boj proti němu, poválečné budování i dnešní současnost. Návštěvník není zahlcen množstvím fotografického materiálu (data a fakta jsou tu přiblížována tichým hlasem ze zvukového záznamu), expozice má spíše názorný - emotivní účinek.

(Hraničář č.1/1980)

300 LET OD SELSKÉHO POVSTÁNÍ

Útlak rolníků po třicetileté válce neustále rostl. Ze dvorů, které zůstaly pusté, udělala vrchnost většinou panské dvory a jejich provoz vyžadoval mnoho živé práce. Rostly robotní povinnosti až se staly nesnesitelné. Nejprve sedláci zkoušeli jít cestou zákona a přednášeli stížnosti prostřednictvím vybraných zástupců v Praze. Teprve po neúspěchu sáhli ke zbraním. Zatímco na Tepelsku a Plánsku se podařilo vzbouřence zastrašit, bezvýrovň sedláci se rozhodli postavit i proti vojákům. Ozbrojeni vidlemi, cepy, kosami, háky aj., v počtu pětiset, se shromáždili na Ovčím vrchu u Krasíkova. Vzbouřenci odmítli nabídku, že jejich stížnosti budou projednány komisaři, kteří sem přijeli. 8.května vojáci stáli před Ovčím vrchem a chtěli zastrašit sedláky několika ranami z kanonů. Když se toto nepodařilo, vyrazili k útoku. 8.května bylo v bojích zabito pět sedláků, devátého května dalších osm, přesto se vzbouřenci nevzdali. Teprve 17.května 1680, když byl v boji zabít vůdce povstalců Jan Muck ze Zhořce a vojsko chystalo nový útok, sedláci ustoupili. Podle chotěšovské kroniky přišlo tu o život na čtyřicet rolníků a dvacet bylo zraněno. Kryštof Vilém Harant z nedalekých Polžic velel vojákům a vítězstvím a necitelností dosáhl smutné proslulosti. Stal se pak dokonce vojenským velitelem Čech (+1691). Smutné je, že byl synovcem Kryštofa Haranta, popraveného v roce 1621 na Staroměstském náměstí.

Vystoupení rolníků nebylo marné. Když nic jiného, bylo dosaženo alespoň zmírnění roboty. Císař Leopold krátce nato (28.6.1680) vydal výnos, podle něhož měli sedláci robotovat nanejvýše tři dny v týdnu a mimo církevní svátky. Po celých

300 let zůstávalo hrdinství
zdejších sedláků živým odkazem
a bylo každým rokem v
době výročí slaveno.

-rě-

přišlo POŠTOU

Správa CHKO Slavkovský les dostává denně desítky dopisů, hlášení strážců, ale i zpráv, které jsou cenné především při zaplňování "bílých míst" v přírodovědných mapách naší chráněné krajinné oblasti. Všechna hlášení nás naplňují hřejivým pocitem z dobře vykonané kolektivní práce. V aktivu dobrovolných spolupracovníků pracují vedle odborníků nejrozličnějších profesí i členové, kteří teprve v našem kolektivu získávají patřičné odborné znalosti a kteří se mnohdy při svých službách setkávají s živou přírodou trochu jinak, než jak ji znali doposud z filmů a knížek. Když dostaneme dopis, ze kterého je cítit síla nově získaného zážitku a přitom je dopis psán "na úrovni", díky metodickému popisu uvedenému v Arnice, máme radost o to větší. Tento příjemný pocit snad o trochu převyšuje i cennoost informace, kterou jsme z odborného hlediska obdrželi. Z řady dopisů vybíráme poslední, které napsali M. Augustin a R. Kulíšek.

"Vážení přátelé! Na vaší výzvu Akce lednáček a skorec z Arniky č. 2/76, bych chtěl i já upozornit na výskyt lednáčka říčního (Alcedo atthis). Myslím, že zpráva by pro vás mohla mít určitý význam, protože jsem se v Arnici dočetl o jeho pozorování tam, kde jsem jej viděl. Jde tedy o lednáčka říčního, kterého jsem spatřil dne 2.12.1979 na pravém břehu řeky Ohře, asi 200-250 metrů od velkého ostrova, který se nachází za posledními výletními chatami města Lokte. Místo pozorování bylo asi uprostřed konce tohoto ostrova a první zatáčkou typického meandru, který zde řeka Ohře vytváří. Při určování několika rost-

lin na samém břehu ke mně přilétl zmíněný pták asi na 4-5 metrů a hlasitě křičel (nejspíše na mne) svým typickým hlasem. Když jsem sebou překvapením škubl (viděl jsem ho poprvé), lednáček odletěl, a zde se opět potvrdila jeho totožnost i typickým tělem. Asi za 5-10 minut jsem ho ještě slyšel, spatřit se mi ho už bohužel nepodařilo. Pro ujasnění místa pozorování je plánec na druhé straně.

"Poznej a chraň"
(Z dopisu M. Augustina
z Horního Slavkova)

"Ochrana přírody je důležitým úkolem a to si každý z nás dobře uvědomuje. Dá to hodně úsilí, než se něco povede udělat tak, aby to znamenalo zase jeden malý krůček v ochraně přírody a životního prostředí. Jsou to stovky hodin strávených v terénu i kancelářích nad řešením různých úkolů, aby naše příroda zůstala zachována ve své kráse a podobě jak pro nás, tak i pro další generace. Příroda by mohla být sebehezčí a stejně bychom z ní neměli radost, kdyby v ní nebylo naší krásné lovné zvěře. A ta si v dnešní době zaslouhuje snad největší pozornost, neboť ji velmi rychle z našich lesů, polí, luk i bažin ubývá. Je to nehezke zjištění, které si člověk zavínuje sám, ať již v podobě chemických postřiků, nebo odvodněním bažin, vykácením lesů, výstavbou rekreačních zařízení, a tak bychom jsme mohli ještě pěknou dobu pokračovat. Jsou věci, které si zaslouhují oprávněnou kritiku, i když jsou potřebné k životu člověka. Jsou však věci, které by si zasloužily pořádný trest. Při jedné ze svých toulek lesem, jsem našel kus černé zvěře. Dovedly mne k němu krůpěje barvy na bílém sněhu. Stál jsem dlouhou dobu opodál a čekal, kdy se dostaví "šťastný lovec". Po dvouhodinové čekání jsem kapituloval a pokračoval ve své cestě. To se stalo v sobotu - nechtěl jsem překážet v případném dohledávání zvěře loveckým psem. Když jsem se v úterý vydal s bratrem na tu samou obchůzku,

našli jsme ho tam opět. Bylo jasné, že střelec se prostě vůbec nenamáhal postřelený kus dohledat (jak jsme později také zjistili). Ležel na sněhu necelých 500 metrů od nástřelu. Zvěřina v tu dobu již byla znehodnocena. A to už stojí za zamýšlení. Mnozí myslivci by si měli uvědomit, že nosit "flintu" na rameni a chodit v zeleném ještě neznamena být myslivcem. To se musí dokázat skutky. Tito "řádoby myslivci" by si měli více vážit přírodního bohatství, jakým je naše lovná zvěř a měli by se naučit s ní lépe hospodařit."

(Z dopisu Romana Kulíška
z Vodné)

RANKOVICKÝ RINGVAL v lukách

Před časem byl topograficky změřen další kruhový val v chráněné krajinné oblasti Slavkovský les - leží mezi pastvinami, asi 500 metrů jižně od Rankovic (obec Teplice). Ostrov kruhového valu má průměr 56,8 metru (S-J), respektive 52,8 metru (V-Z). Kolem ostrůvku je příkop, v průměru 1-2 metry hluboký, 7,2-9 metru široký (měřeno nahoře), dno příkopu je 2,5-6 metrů široké. Vnější kruhový val je dnes už sotva patrný. Na severní a západní straně roste skupina smrku a borovic - ta dobře označuje místo v prostoru.

Říkalo se tu Na zámečku. Zdejší sedlák přehradil příkop 3 metrovou příjezdnicí cestou a používal ringval jako pole o rozloze 21 arů 38 m². Již před sto lety psal o tomto kruhovém valu učitel Frant. Klement. Rankovice měly dokonce dva kruhové valy. Druhý býval přímo ve valu, avšak byl z větší části rozebrán majitelem pozemku na stavbu stodoly. Měl v průměru jen 25 metrů. Zachovaly se i pověsti o těchto podivuhodných prastarých zemních dílech.

500 metrů východně od Rankovic v místě, nazývaném kdysi "Stará ves", mají se nacházet zbytky dalšího starého osídlení. -rě+vs-

Snad nejvíce diskutovanou otázkou posledních let mezi myslivci jsou dravci z ptačí říše. Problém, který přesáhl hranice únosnosti a který dokazuje lidskou neznalost jejich životních zvyklostí, ale i naprostou ignoraci hospodářské významnosti tohoto řádu ptáků.

Lidská krátkozrakost bojuje s dravci i přestože dravci do přírodního řetězce zasahují především kvalitativně a daleko méně kvantitativně. Dravci přednostně loví zvířata, jejichž chování se výrazně odlišuje od dalších jedinců téhož druhu. Tedy kusy, které jsou nějakým způsobem defektní. Lovem ozdravují od těchto jedinců prostředí a zároveň i z kvalitnější populace. Ovšem i u některých druhů zvířat, na které si dělá člověk výsadní právo lovu. V tomto případě lidská krátkozrakost opět nerozlišuje, nehodno-

kolotoč kolem dravců

ZEMĚDĚLSKÉ NOVINY č. 18/1980

Před několika lety poklesly stavy dravých ptáků na tak nízkou úroveň, že byl povolen lov pouze káně lesního a rousného, dále jestřába, a to jen v uznávaných bažantnicích. Nepochybně rozhodnutí, které zachránilo tyto krásné ptáky před úplným vyhynutím.

Přes celoroční hájení se však často ocitnou v preparátorských dílnách zastřelení dravci jiných druhů. Je to vysvětlováno záměnou, u myslivce těžko pochopitelnou. Jestřába si lze jen stěží splést s ostřížem nebo poštolkou. A jestliže dnes dravci přes to, že jsou hájení, mizí, pak za to mohou především nevědomití myslivci. Loni se stalo, že do výkupny dravců pro preparátorské účely donesl "myslivce" čtyřicet pět kusů kání. V záznamní knize bylo přitom uvedeno vymyšlené jméno, adresa sice existovala, ale byl to rekreační objekt pražského úředníka. Uvedené skutečnosti stačí k tomu, aby se o věc začal zajímat prokurátor.

Kapitolou samo o sobě je otázka loveckých dravců. Co říkáte, byl skutečným milovníkem přírody člověk, který upytlačil pro sokolnické potřeby mládě, u nás již velmi vzácně se vyskytujícího roroha? Tento čin byl odhalen a viník po zásluze potrestán. Kolik případů zůstalo však utajeno? Všechny sovy, respektive druhy sov, jsou u nás celoročně hájeny. Přesto však určité procento padne o podzimních honěch.

Za této situace se u nás začínají objevovat hlasy, požadující zrušení celoročního hájení dravců. Argument? Nedostatek drobné zvěře je prý způsoben přemnožením dravců. Situace je ovšem poněkud jiná. Vlivem velkoplošného hospodaření nastal úbytek drobné zvěře z normálního biotopu. Většinou se tato zvěř soustřeďuje v bažantnicích, kde jsou nenarušené životní podmínky. Za nimi se potom stahují dravci, neboť na takových

tí a ani nepřipouští v sebemenším kritiku vlastního počínání. Jediným nejnebezpečnějším a odpovědným viníkem úbytku celé řady lovných druhů zvěře jsou podle lidského měřítka pouze dravci. Člověk nepřipouští, že daleko větším a rozhodujícím činitelem je likvidace remízů a celé řady dalších přirozených úkrytů zvěře a že neuvážená a nedisciplinovaná chemizace má na celou populaci přímo katastrofální účinky. Dravci jsou navíc posledními články v potravním řetězci, a proto jsou i významnými indikátory znečišťování prostředí toxickými látkami.

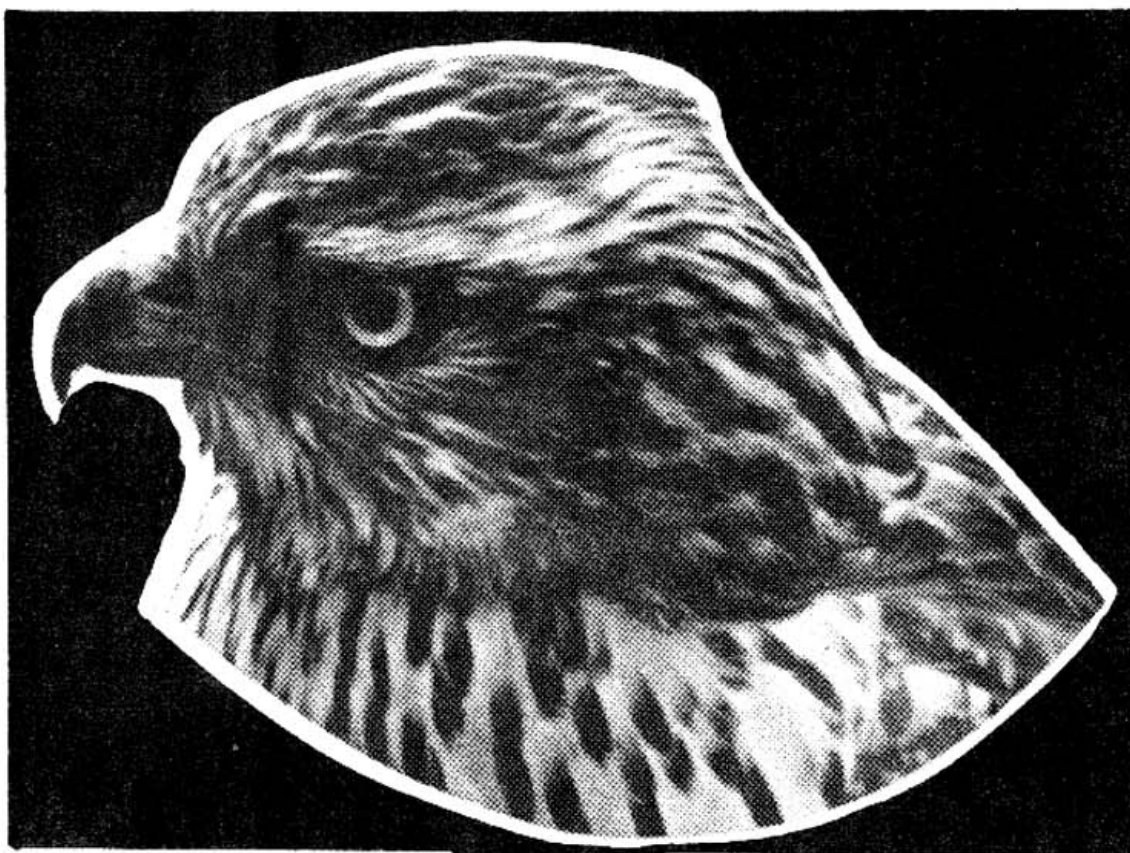
V oblasti Slavkovského lesa, ale i jinde, člověk označil za nepřítel č.1 káně lesní a káně rousné. I když je nevědecké opírat se v dnešní době pouze o rozbor obsahů žaludků zastřelených dravců, přesto tyto rozborů i k laikům hovoří srozumitelnou řečí. Obsahují totiž 10 až 15 % užitečných zvířat, 80-85 % škodlivých (především hlodavců) a 5 % zvířat bezvýznamných. O užitečnosti kání existuje celá řada dalších důkazů, plně podložených dlouholetým výzkumem.

V zimním období k nám přilétá káně rousná ze severní části Evropy a posiluje tak naše populace kání lesních. Odtud také pramení nesprávný názor o přílišném rozmnožení kání. Tento druh opět před příchodem jara odlétá zpět do svých hnízdišť. Káně rousná se u nás stahuje do míst, kde je hojnost hlodavců. Nemají-li jich dostatek, nebo je-li vysoký sníh, živí se i jinak a pak chytají i druhy, které loví člověk. A zde je opět káně zatraceno a je vyhlášen nesmiřitelný boj bez ohledu na to, že tak káně činí jen z nouze a za normální situace by k tomu nedošlo. V zahraničí, kde jsou káně chráněna, předkládají myslivci v nepříznivém období na vytýpovaná místa vhodnou masitou potravu z hospodářských,

místech mají lepší podmínky k lovu. Vlivem intenzifikace chemie zmizel hrabos polní, přirozená potrava dravců. Ale přes tyto uvedené skutečnosti rozbor žaludků a vývržků dravých ptáků ukazují, že drobná zvěř je zastoupena maximálně 10 procenty, a to jsou ještě kusy slabé a nemocné. A podle našich ochranářů nemůžeme vůbec hovořit o přemnožení dravců. Jaké tedy mají vyhlídky do budoucnosti?

Mohlo by se stát, jak ukazují poslední výzkumy, ideálními pomocníky zemědělců. Např. ve Dvorech nad Žitavou chrání cvičení sokoli zasetou slunečnici před houbami. Dříve zde měli zemědělci ztráty 85 procent, dnes pouze pět. A to je co říci, ne? V zimních měsících, kdy se dravci díky sněhu nemohou dostat ke své přirozené potravě a ohrožují drobnou zvěř, by mohli být přikrmováni kadavery, tedy uhynulou drůbeží ze zemědělských komplexů. A koneckonců, případné populační exploze hrabosů by zvládli dravci také. Nahradili bychom tak některé chemické prostředky, které nejsou vždy přínosem pro životní prostředí. Na všechny tyto skutečnosti musíme v okamžiku, kdy budeme vážit rozhodnutí, zda dravce dále celoročně hájit.

Aleš H u š á k

ale i v přírodě žijících živočichů. Například ve spolupráci s drůbežářskými odchovny apod. Přes všechny tyto hříchy je však během zimního pobytu u nás káně rousné užitečné, jak opět ukázal rozbor žaludků.

Na území ČSSR jsou všechny druhy dravců zákonem chráněny. V současné době je povolen lov jestřába a káně lesní jen v uznaných bažantnicích. Ale i tato otázka je velice diskutabilní. Podle úřední statistiky bylo v ČSSR v roce 1950 odstřeleno na 14 500 kání. V roce 1976/77 bylo dodáno do tří středisek Interlovu k preparaci na 1559 kání lesních a 31 kání rousných. Při kontrole jen jednoho střediska Interlovu bylo možné dospět k názoru, že místo zvěře pernaté se v bažantnicích chovají uměle kénata. Alespoň tak tomu odpovídal úctyhodný počet odstřelených kání v některých bažantnicích. Zcela prokazatelně se jednalo v však o nekázen a podvody v uvádění lokalizace odstřelu ze strany střelců.

Jednostranné ekonomické hodnocení dravců je tedy známo. Jak dál? Na prvním místě výchovou a změnou základních požadavků na všeobecné znalosti členů mysliveckých společností. Je nemyslitelné, aby nadále byli dravci v některých mysliveckých učebnicích zařazováni mezi tzv. škodnou zvěř. Bohužel, ochrana dravců je ještě dnes chápána přinejmenším jako zlá nutnost. Je tedy potřebné vyžadovat nejen znalost a poslání dravců, ale je nutné vytvářet i zdravé, dynamické a přirozené podmínky pro přírodní přirozený chov lovné zvěře. Dnes se zdá být jediná účinná metoda, jak dravce zachránit, nechávat ptáky po dobu hnízdění v naprostém klidu. Zabránit zničení nebo rušení hnízdiště i při hospodářských úpravách, jakož i vybírání mladých dravců z hnízd. Vše by bylo jednoduché - stačí důsledně dodržovat právní předpisy a vytvořit si odpovědnou disciplinovanost každého z nás. Odměnou nám bude nejen vyvážené a zdravé přírodní prostředí, ale i estetický požitek z živé a pulsující přírody. Je naší morální povinností uchránit krásu kroužícího káně lesního vysoko na modrém nebi nejen pro přírodu, ale i pro hospodářskou potřebu našeho lidského druhu.

Jan H a r v á n e k

§§§§§ Sýkoloť kolem dravců

VÝNATEK Z TRESTNÍHO OZNÁMENÍ

Dne 22.1.1980 provedli pracovníci SUPPOP Praha a Krajského střediska státní památkové péče a ochrany přírody Plzeň za přítomnosti zástupců Interlovu kontrolu v preparátorské dílně . . . Byla kontrolována evidenční kniha, sklad preparátů připravených k aukci, půda a lednice. V lednici byla nalezena mražená těla samice a samice pilicha šedého (*Circus cyaneus*). Na visáče přivázané k noze dravce bylo chybně označení jestřáb a jméno dodavatele. Podle evidenční knihy bylo zjištěno, že dne 28.12.1979 dodal L.H. k preparaci čtyři dravce označené jako jestřáb. L.H. bylo za dodané ptáky zapláceno 200.-Kčs.

Pilich šedý je vzácným druhem naší fauny, ohroženým na existenci. Jeho ochrana je v celospolečenském zájmu nutná, protože je významnou kulturní a přírodovědnou zvláštností a je majetkem v socialistickém vlastnictví. Je chráněn podle předpisů na ochranu přírody vyhl.č.80/1965 Sb. o ochraně volně žijících živočichů a je v této vyhlášce označen hvězdičkou jako zvlášť chráněný živočich. (Pokud někdo najde uhynulého živočicha, označeného ve vyhl.č.80/1965 Sb. hvězdičkou, je podle § 3 vyhl. č.80/1965 Sb. povinen jej odevzdat muzeu, orgánu státní ochrany přírody, popř. škole.) Pilich šedý je dále celoročně hájeným druhem zvěře podle myslivecké vyhlášky č.10/1975 Sb. a nevztahuje se na něj žádná výjimka z ochrany (např. lov v bažantnicích). Interlovu není povolen jeho výkup, preparace nebo vývoz preparátů. Tento živočich je chráněn téměř v celé Evropě.

Způsobenou škodu, která vznikla zástřelem pilichů šedých na majetku v socialistickém vlastnictví, je možno vyčíslit podle slovenského Sadzobníka z 25.4.1974, vydaného pod č.7/1974 SKNV, přijatého k určování výše škody na chráněných druzích živočichů soudy, prokuraturami a SNB i v ČSR. Podle tohoto Sadzobníka je způsobená škoda, vzniklá zabitím dvou pilichů šedých, minimálně 8.000 Kčs. V případě zástřelu v blízkém chráněném území nebo v lázeňské oblasti, intravilánu obce a pod. se bude ještě způsobená škoda zvyšovat podle tabulky II. Sadzobníka.

Těla mrtvých ptáků byla protokolárně převzata a předána Národnímu muzeu v Praze k zjištění příčin smrti.

Odborný posudek Národního muzea ze dne 28.1.1980:

Předali jste nám ke zjištění příčiny smrti dva exempláře chráněného dravce pilicha šedého (*Circus cyaneus*). Při preparaci bylo zjištěno, že oba kusy byly střeleny brokovnicí. U samce byl zjištěn jeden brok v břišní dutině, u samice dva broky v hrudi a přeražený stoják

Jestřáb lesní (*Accipiter gentilis*) je rovněž celoročně hájeným druhem zvěře podle vyhlášky č.10/1975 Sb. Podle § 3 této vyhlášky je však jeho odstřel povolen v bažantnicích. Způsobenou škodu je kompetentní posoudit odborník z resortu zemědělství - myslivost. Pokud byli jestřábi zastřeleni mimo bažantnici, vznikla opět našemu státu škoda nikoli nepatrná.

Je v celospolečenském zájmu, aby uvedené údaje byly přešetřeny a posouzeno, zda L.H. je trestně odpovědný za trestný čin rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132, odst.1, písmeno a) trestního zákona, za přečin pytláctví podle § 4 zákona č.150/1969 Sb., případně podle zjištěných skutků za jinou trestnou činnost.

Pro informaci uvádíme výňatek ze seznamu slovenského Sadzobníka z 25.4.1974, vydaného pod č.7/1974 SKNV. Uvedená finanční výška základní sazby za jedince je daná jako pomůcka pro orgány státní moci, které mohou stíhat jednotlivce za škody způsobené na jednotlivých druzích. Kromě této základní sazby, podle výše způsobené škody, se mohou přidávat přírážky v % základní sazby. Výška této přírážky se určí podle místa, na kterém se chráněný živočich vyskytoval v čase spáchání přestupku. Přírážková sazba se určuje v rozmezí od 50% - 500% podle stupně ohrožení příslušného druhu.

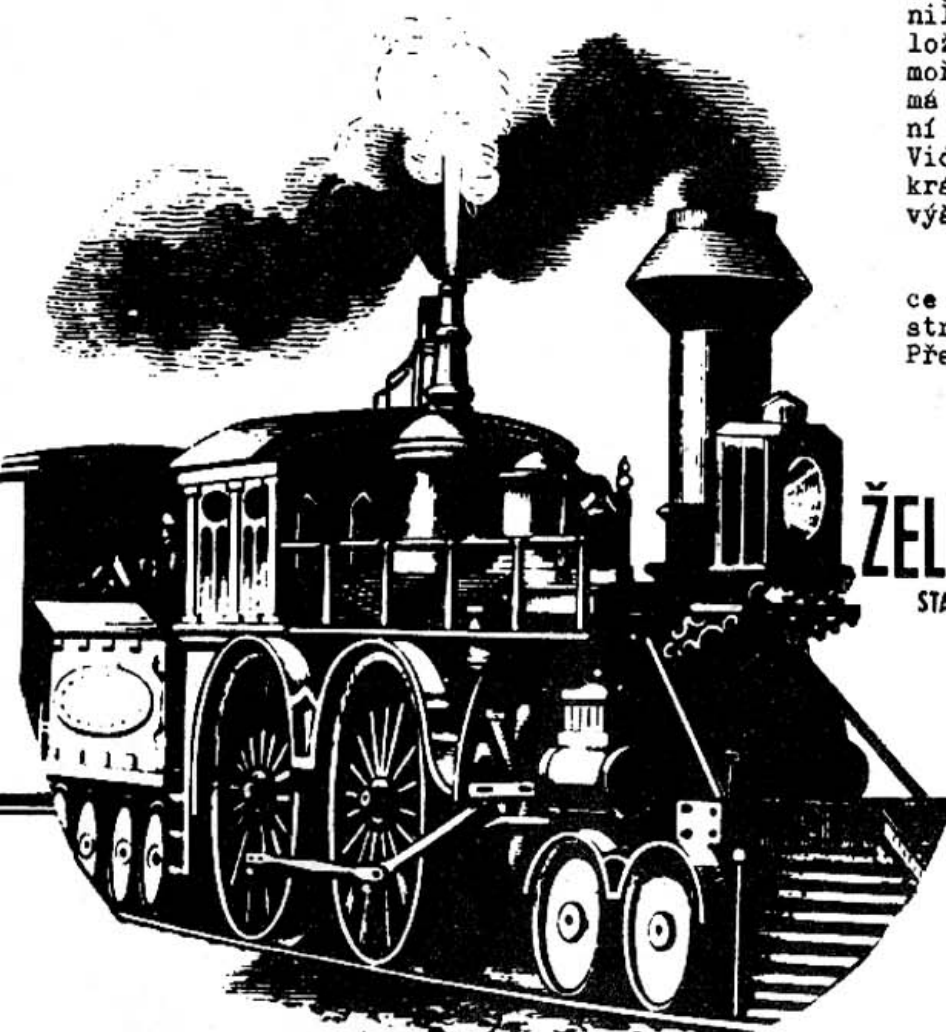
živočich	základní sazba za jednotlivce
Slepyš křehký.....	400.-
Čáp bílý.....	2.000.-
Čáp černý.....	3.000.-
Červenka obecná.....	300.-
Datel-rod Dendrocopos.....	1.000.-
Hýl obecný.....	600.-
Moták-rod Circus.....	4.000.-
Káně lesní.....	2.200.-
Sýkorovitý-rod Parus.....	700.-
Stehlík-rod Carduelis.....	900.-
Puštík obecný.....	2.200.-
Výr velký.....	6.000.-
Ježek-rod Erinaceus.....	400.-

✱

V příštím roce oslaví železniční spoj Krásný Jez - Locket 80 let svého trvání. Jeho trasa vede napříč severním cípem Slavkovského lesa a umožňuje cestujícím shlédnout řadu dosud nedoceněných přírodních scenérií chráněné krajinné oblasti. Spojuje dvě historická, kdysi velmi významná města širšího regionu - starý hradní Locket, označovaný Gasparem Bruschiem jako klíč k Čechám a těžbou cínu proslulý Horní Slavkov.

Tať byla vybudována a uvedena do provozu v roce 1901. Má délku 16 km a je na ní sedm stanic. Její celkové stavební náklady činily 4 360 000 korun. Nejvýše položenou stanicí je Ležnice v nadmořské výšce 620 metrů. Krásný Jez má nadmořskou výšku 450 metrů, Horní Slavkov 588 a Locket 400 metrů. Vidíme tedy, že dráha na poměrně krátkém úseku překonává značné výškové rozdíly.

Z Krásného Jezu vede železnice táhlým stoupáním do strmých straní levého břehu říčky Teplé. Přejíždí vysoký kamenný most kle-

ŽELEZNICE KRÁSNÝ JEZ - LOKET

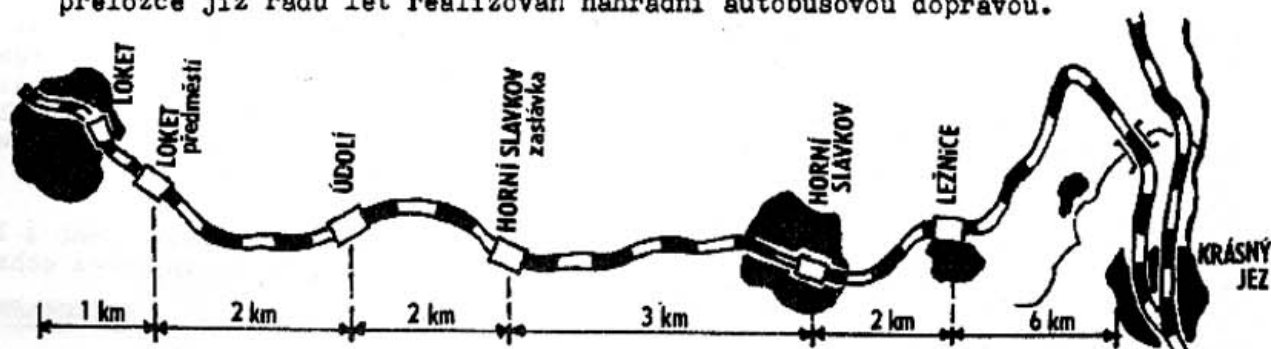
STANISLAV BURACHOVIČ, prom. fil.

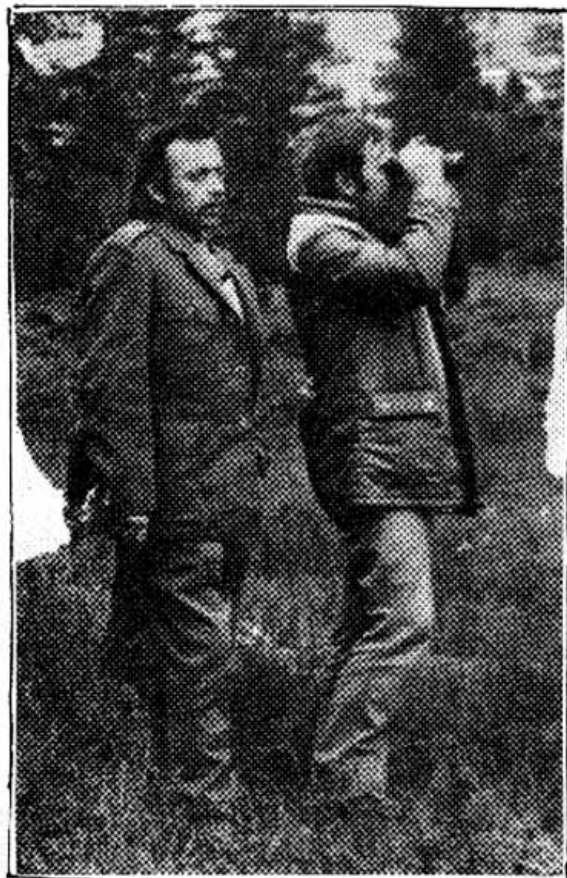
1901-1981

noucí se přes hlubokou rokli s potokem a dosahuje zanedlouho svého nejvyššího bodu, stanice Ležnice. Mezi Krásným Jezem a Ležnicí se cestujícím s rostoucím stoupáním trati otevírají stále nové a nečekané výhledy do údolí Teplé, jehož malebné půvaby vyniknou snad nejlépe na

podzim. Z Horního Slavkova klesá železnice úzkým údolím Loketského potoka. Nedaleko stanice Údolí se na úpatí Kozích hřbetů nachází slavkovská porcelánka, nejstarší v Čechách, založená roku 1792. Ze zastávky Locket předměstí je již v dohledu romantická silueta loketského hradu. Po přejetí řeky Ohře a průjezdu tunelem nás železnice přivádí do stanice Locket.

V Lokti navazuje na tať z Krásného Jezu železniční linka do Louček, Nového Sedla a Chodova. Železnice Nové Sedlo - Locket byla jako odbočka z dráhy Praha - Cheb vystavěna již v letech 1876 - 1877, měřila 5,3 km a stála 230 000 zlatých. Její trasa doznala v důsledku těžby uhlí několika přeložek. Dnešní spoj Chodov - Locket je právě z důvodů prací na železniční přeložce již řadu let realizován náhradní autobusovou dopravou.

OVZDUŠÍ & SMOG

Mohli bychom si udělat mapu, na níž by byly různé skvrny - mračna od nejsvětlejších až po uhlově černá. Mraky popílku a exhalátů opravdu nemají příjemnou barvu. Státní inspekce čistoty ovzduší je velmi přísná a dohlíží na to, jaký se kde vypouští kouř do vzduchu. Prach, kouř, popílek, plynné zplodiny, výpary - to vše náleží pod přísný dohled paragrafů.

Děšť a sníh vstřebává všechno "neřádstvo", které je ve vzduchu. Nejlépe to prozrazuje sníh - po napadnutí krásně bílý, ale již příští den zašpiněný, někdy šedivý až černý. Všechny rozpustné látky se dostanou do této vzdušné vody, s ní pak do pramenů a vod stojatých i podzemních. Odtud pronikají do rostlin, těl živočichů a konečně do těla člověka. Koloběh je sice trochu pomalý, ale neúprosný, a nese s sebou určité riziko z vlastností látek, které se dostaly z povětří do vody.

Zajímavá je právní definice znečištění ovzduší: "Přítomnost různých látek nebo škodlivin v ovzduší, jež se tam dostaly činností lidí v takové koncentraci a na tak dlouhou dobu, že působí potíže

značnému počtu obyvatel určitého obvodu, nebo jež poškozují zdraví lidí, rostlin či živočichů, poškozují majetek, jsou na překážku slušnému a pohodlnému životu a

a užívání majetku ve státě, nebo v těch oblastech, které jsou takto postiženy..." (Citováno podle kol. autorů: Znečištěné ovzduší, str.30, Praha 1966).

V takovém ovzduší znečištěném kouřem, automobilovými výfuky se vytváří smog, který škodí rostlinám, lidem, poškozují povrch staveb, soch, krytin, gumy - zkrátka leptá a hlodá jako lučavka královská. V podstatě to také jakási lučavka je, jenomže v podobě plynné. Člověk je proto nucen bránit se znečištění vzduchu - tohoto nevyčerpatelného přírodního zdroje, potřebného pro život na Zemi. Proto vznikly zákony s řadou příslušných paragrafů.

V zákoně č.35/1967 Sb. o opatřeních proti znečišťování ovzduší se v § 1(1) určuje, že "Znečišťováním ovzduší ve smyslu tohoto zákona se rozumí jeho znečišťování nad přípustnou míru stanovenou v příloze k tomuto zákonu, nebo zhoršování jeho čistoty způsobem uvedeným v §2, odst.2, písmeno a) a b)."

§ 2 pokračuje: "(1) Znečišťovatelé jsou povinni platit ročně poplatky za znečišťování ovzduší.

(2) Poplatek působí ze základního poplatku a přírážky."

V dalších odstavcích jsou uvedeny poplatky za znečišťovací činnost. Například za použití tuhých paliv na železnici se platí 10 Kčs za 1 tunu spotřebovaného paliva. Při vznícení a zapaření skládek se však platí 50 Kčs za 1 m² hořící plochy či za 1 m² spalované plochy. Mimo tyto základní poplatky se platí i přírážka za znečištění vzduchu těmito prostředky. V lázeňských místech tvoří tato přírážka 100%, v sídlištích 60% a na ostatním území 40%. Pokuty jsou zahrnuty do § 4.

"(1) Znečišťovatelé jsou povinni platit vedle pravidelných poplatků za svou znečišťovací činnost i pokuty, jestliže:

a) neprovedli včas nebo vůbec opatření uložená Státní technickou inspekcí ochrany ovzduší (§ 3, odst.2, písmeno c) případně orgány hygienické služby k ochraně ovzduší;

b) nedbají o řádnou údržbu, obsluhu a bezporuchový provoz zařízení sloužících k omezení znečištěného ovzduší, včetně složišť zachycených exhalátů podle provozních řádů.

Zajímavý je i § 6:

"(1) Pokud se ukládá podle §4 pokuta, uloží se zároveň pracovníkům organizací, kteří zavinili porušení povinností uvedených v §4, odst.1, písmeno a) a b) pokuta ve výši od 100 do 5000 Kčs, nejde-li o trestný čin."

Týmž zákonem se podle jeho § 13 zřizuje Státní technická inspekce ochrany ovzduší.

Tato inspekce kontroluje zařízení na ochranu čistoty ovzduší, dodržování termínů výstavby těchto zařízení a jejich uvedení do provozu, jakož i zajištění údržby. Kontroluje množství úletů a škodlivin a zasahuje navíc do řady činností, jako třeba do projektové dokumentace, atd.

Tento zákon doplňuje vyhláška č. 40/1963 Sb. o náhradě škod způsobených exhalacemi socialistickým zemědělským a lesním organizacím. Právně je tedy zajištěna čistota ovzduší, jde jen o to, aby se nevymýšlely cestičky, jak zákon obejít.

Tolik proklamované optimální podmínky pro hmotný a duševní rozvoj najdeme jen v rovnováze biosféry. Průmysl dodá obživu, hmotný blahobyt, a přece si jde člověk odpočinout do kousíčku ubohého lesa, téměř zničeného exhaláty. Technický pokrok příliš drazé platíme, a není ještě vždy synonymem skutečného pokroku. Člověk moderního věku porušil prastarou smlouvu s přírodou, a těch, co se jí snaží uzavřít znovu, je dosud málo. 20. ledna 1971 byla u nás při vládě ČSR zřízena Rada pro životní prostředí. Má dvacet členů ze zástupců resortů, ČSAV, odborů, KNV, NV statutárních měst. V jejím čele je místopředseda vlády a jeho zástupci jsou ministr výstavby a techniky a ministr lesního a vodního hospodářství ve funkci prvního a druhého místopředsedy. Orgánem rady je sekretariát a stále nebo dočasné komise. Posláním Rady je toto:

1. zajišťovat komplexní analýzy příčin neuspokojivého stavu životního prostředí;
2. navrhnout příslušným orgánům a vládě ČSR řešení;
3. hodnotit plnění úkolů souvisejících s ochranou a rozvojem životního prostředí a zaujímat k nim stanoviska pro vládu;
4. koordinovat činnost ústředních orgánů na úseku životního prostředí;
5. napomáhat realizaci důležitých opatření;
6. odborně usměrňovat činnost NV při ochraně a rozvoji životního prostředí.

Již dávno jsme moudře vyřešili např. otázku myslivosti. Budeme schopni akceptovat i § 47 vyhlášky 45/1966 Sb., zejména pasáž o dobrovolné spoučinnosti a pomoci občanů?

O životním prostředí pojednává ještě zákon č. 20/1966 Sb. o péči o zdraví lidu a vyhláška č. 45/1966 Sb. Přečteme si některé paragrafy:

"§ 1 Předmětem péče o vytváření a ochranu zdravotních podmínek a zdravého způsobu života a práce (dále jen "zdravé životní podmínky") jsou:

- a) zdravý stav ovzduší, vody, půdy a ostatních složek životního prostředí...

§ 2 (1) Vzduch v životním prostředí musí vyhovovat hygienickým požadavkům a musí být chráněn před znečištěním prachem,

popílkem, kouřem, plyny, parami a pachem, popřípadě i jinými látkami, ohrožujícími zdraví (dále jen škodliviny).

§ 6 Pro potřebu lidí, zvířat a pro některé hospodářské účely musí být zabezpečeno dostatečné množství vody vyhovující hygienickým požadavkům, tato voda musí mít stanovenou jakost a musí být chráněna před znečištěním. Za tím účelem musí být chráněny před znečištěním zdroje vod, určené k uvedeným účelům, jakož i zařízení, jimiž se tato voda jímá, upravuje a rozvádí.

§ 15 (1) Půda v místech, kde může ovlivnit životní podmínky, musí vyhovovat hygienickým požadavkům, musí být chráněna před látkami škodlivými zdraví, zejména látkami toxickými, před zárodky přenosných nemocí lidí a zvířat, před cizopasníky.

§ 16 V zájmu hygienické ochrany půdy musí se zejména:

- a) místa a zařízení pro shromažďování tekutých a pevných odpadků a způsob jejich odstraňování, zneškodňování a zužitkování volit tak, aby půda nebyla nadměrně zatížena z hlediska biologického, chemického nebo fyzikálního a aby nebyla snížena její samočistící schopnost. Znehodnocená půda musí být rekultivována."

Proto se všem lidem dobré vůle dává na vědomí zejména § 47 s nadpisem: "Účast pracujících při usměrňování péče o vytváření a ochranu zdravých životních podmínek. Jeho text zní:

"Péče o vytváření a ochranu zdravých životních podmínek se opírá významnou měrou o dobrovolnou součinnost a pomoc všech občanů a dobrovolných společenských organizací, zejména Revolučního odborového hnutí, Československého červeného kříže a Socialistického svazu mládeže."

Rada zlepšení ovzduší v okolí velkých podniků by nasvědčovala tomu, že tomu tak bude. Bylo by to nejen v náš prospěch, ale i k prospěchu příštích generací. Těch, co nás jednou budou hodnotit za to, co jsme udělali pro udržení zdravého životního prostředí.

Krajina *** kolem Podhory

bývala též obývána vlky. Svědčí o tom některé staré pomístní názvy roklí, např. "Vlčí jámy". Za tuhých zim, když sedláci vypravili s po- vozy do Podhorního lesa na dříví, byli často koně vyplašení před lesem velkou smečkou vlků tak, že se mu- seli rychle vrátit domů s nepořízenou. Poslední vlk ve zdejší oblasti měl být zastřelen u Podhorního mlý- na. Podle vyprávění starých bývalí v Podhorním lese ve větších počtech jeleni. Jedinou cestou kolem Podhory bývala tzv. stará tepelská silnice (jde nedaleko za- níklého drtiče); teprve ro- ku 1854 byla vybudována tzv. nová tepelská silnice (dnešní).

(Podle staré závišinské kro- niky) -rě-

HISTORIE LÉČIVÉ RAŠELINY V MARIÁNSKÝCH LÁZNÍCH

Poprvé bylo použito raše- liny k léčení v Mariánských Lázních J.J.N e h r e m v roce 1817 (Miesner uvádí dokonce již rok 1814) ve formě teplých obkladů na ur- čitých místech těla a jako díl- čí (ruční nebo nožní) koupe- le. Nejstarší téžné ložisko rašeliny bylo v bezprostřed- ní blízkosti Mariína prame- ne, tam kde jsou dnes Ústřed- ní lázně a jejich dvůr. Bylo však malé a omezené co do hloubky i rozlohy. Po něko- likaletých zkušenostech se ukázala rašelinná léčba jako velmi účinná a dr. Josef H e i d l e r provedl v ro- ce 1821 první pokus s rašeli- nými koupelemi, při nichž je nemocný ponořen až po krk do rašeliny. První použi- tí bylo primitivní: rašeli- na se smíchala s minerální vodou, zahřála a do kabiny byla dávana oknem. V litera- tuře se uvádějí domněnky, že tu šlo o první takové použi- tí rašeliny v lázních vůbec.

Už na příští sezónu (1822)

byly připraveny tři kabiny speciálně k léčbě rašelinnými koupelemi - první stálé zaří- zení na léčbu rašelinou. V roce 1825 se rozšířil počet těchto kabin na osm a stále se zvyšoval, až v roce 1850 se rozšířil až na 56 stálých kabin pro léčbu rašelinou v Mariánských Lázních.

Spotřeba rašeliny rostla a s ní se rychle vytěžovalo i Mariino ložisko. Použitá rašelina se sypala do potoka Hameliky, který tek l tehdy ještě okolo Starých Lázní.

Už před rokem 1830 se za- čalo nouzově používat rašeli- ny z ložiska v okolí dnešní- ho Smaradouchu a Farské kysel- ky. Tzv. "Stenker" už před rokem 1840 plně nahradil pů- vodní ložisko a tichou ces- tou zdědil i jeho léčivou proslulost. Dědictví to však nebylo neopodstatněné - stejné jako u Mariína pramene i na Stenkeru probublával rašeli- nou přírodní plyn a minerál- ní vody. Rašelina měla podob- né složení. Analýzu druhého ložiska provedl v roce 1829 dr. R. Brandes - analýzu Mariína ložiska provedl kdy- si Reuss a Steinmann. Dovo- z rašeliny od Stenkeru, asi ho- dinu od lázní, byl prováděn v zimě na saních přes obce Sítiny, Rájov a Závišín.

Třetí ložisko rašeliny, dnes Balbínovc, bylo odha- leno r. 1852 zdejším lázeňským mistrem Basilem Hackerem. Chemickou analýzu provedli Prof. Lehmann z Jeny a Prof. Ragsky. Jeho rozloha byla 14 000 m² a tím dovolovala dále zvyšovat léčbu rašeli- nou. V letech 1881 - 1882 byly postaveny Slatinné láz- ně (budova v Lázeňské ulici, nad Mariiným pramenem, dnes pomocné provozy Čs. státních lázní). Podávalo se v ni- ch na 200 000 koupelí v sezóně. Přes zimu se dovezlo 10 000 m³ rašeliny z tehdejšího Rašeliniště pod Darnem, jak se ložisku říkalo (později Hackerovc podle objevitele, dnes Balbínovc; bylo nazvá- no po roce 1945 na počest Bohuslava Balbína, který před 300 lety popsal zdejší kyselky).

Lázně i ložisko byly v

majetku kláštera Teplá. Také město zakoupilo vlastní lo- žiska rašeliny - u Cíhané. Rašelina se zde vyznačuje vysokou mineralizací (3-12 % železa a 3-28 % sulfátů v sušině). U ložiska se pláno- vala výstavba lázeňského sa- natoria (kol. 1935). Před 2. světovou válkou se také znovu používalo rašeliny z okolí Farské kyselky a z lo- žisek mezi Závišínem, Rájov- em a Služetínem.

V ložisku rašeliny pod hřbitovem byly i nálezy fo- silů - předmětů ze železa, dřeva, kamene, kostí, rohů aj. Ty se pak vystavovaly ve vitrinách u Mariína pra- mene anebo v klášteře Teplá.

V současné době se přípra- vuje otevření velkého ložis- ka rašeliny Pod Špičákem v oblasti Čistá ve Slavkovské- lese. Bude sloužit západ- českým lázním, především Františkovým Lázním.

Snímky na titl. straně
Jan Harvánek

Zástupci čeledi *skřehkovitých* (Lemnaceae) jsou drobné vodní rostliny vzplývající na hladině. Stonky, cévní svazky a někdy i kořeny zcela chybějí. Květy se vyvíjejí jen vzácně a vyrůstají pak v dutince na svrchní straně listů.

Čeleď *žabníkovitých* (Alismataceae) se vyznačuje květy s lístky květního obalu rozlišenými v kalich a korunu. Listy ponořené ve vodě jsou často nápadně odlišné od listů nad hladinou. Rovněž vodní byliny z čeledi *rdesnovitých* (Potamogetonaceae) mají často dvojí listy: jinak vypadající listy ponořené, jinak listy vzplývající na hladině. Bezobalné květy těchto rostlin tvoří klasy, které vyčnívají nad hladinu.

Lipnicovitě (Poaceae), jinak též zvané trávy (Graminae), jsou byliny s dutými stébly. Listy mají střídavé a pochvaté. Květy jsou uspořádány v klasce skládající další květenství, lichoklasy nebo laty. Na bázi klásek jsou zpravidla dvě plevy, v jejichž paždí vyrůstají často osinaté pluchy. Květ tvoří dvoudýlná pluška, tři tyčinky a vrstevnatý prašník a semeník se dvěma párovými bliznami. Okvětí je redukováno na dvě drobné šupinky - plevky. Lipnicovitě vytvářejí význačná travinná společenstva a mnohé z nich jsou velmi významné rostliny, zejména obiloviny a pícniny.

(Příště systematický přehled živočichů)

ROVNOVÁHA V PŘÍRODĚ *15

Při vědeckém postupu, jak vidno, otázka "blata nebo odvodněné půdy" zcela vypadne. Uváženou meliorací mohou vzniknout nejen nové, vysoce produktivní plochy pro zemědělství a lesní hospodářství, ale také bude zajištěno i jejich komplexní využití, zachovány podmínky pro existenci volně žijících živočichů, vzniknou nové vodní plochy.

V některých zemích jsou při projektování melioračních opatření předem vyhrazeny prostředky na komplexní plánování rozvoje vodních zdrojů, které bude respektovat i zájmy sportovního lovu, rybaření a rekreace obyvatel. Vznikají myslivecké a rybářské organizace, zřizují se soustavy rezervací, provádějí se tzv. biotechnická opatření; osévají se plochy pro vodní zvěř, budují se přehrady regulující stav vody v loveckých revírech atd. Turistické trasy i rekreační střediska jsou navrhována tak, aby nemohly nepříznivě ovlivnit život lesní zvěře a ryb, aby nemohly nepříznivě zasahovat do jejich rozmnožování.

Meliorovat znamená zlepšovat a komplexní meliorace skutečně zlepšuje životní

podmínky lidí a rozšiřuje přírodní zdroje. Rašeliniště, močály a bažiny mají své významné místo v rovnováze přírody a lidé jsou povinni udělat vše pro jejich ochranu.

ŠELMY, DRAVCI - A ČLOVĚK

Lvi, tygři, medvědi, levharti, rysi, vlci a další velké šelmy jsou zvířata, kterým byly vždy přisuzovány vlastnosti nepříteli dobré, ba často i ty nejhorší. Zvířata, která bylo nutno nekompromisně a soustavně pronásledovat a zabíjet...

Nepřátelský vztah k velkým šelmám jsme zdědili po našich dávných předcích. Není konečně tak obtížné vstoupit se do pocitů bezbranného předvěkého člověka, který najednou stál tváří v tvář některému z těchto silných a mrštných tvorů. Po objevení střelných zbraní se šelmy staly sice již méně nebezpečnými, avšak stejně jako dříve hubily domácí zvířectvo, působily velké, neopravitelné škody. Boj, vyhlášený dravcům, při němž byly zahubeny miliony zvířat,

trval dlouhá staletí.

To všechno ovšem muselo ovlivnit náš dnešní názor, podle kterého dravec je nepřítel. Většina lidí akceptuje tuto myšlenku i dnes, aniž o jejím obsahu více přemýšlí. V posledních letech se však přesto začíná na různé šelmy měnit názor. V první řadě se to týká vlka.

Tomuto zvířeti byly odedávna přičítány (a často právem) na vrub milionové škody, které působil dávením domácích zvířat. Bylo mu přisuzováno i šíření vztekliny a dokonce i hubení lidí. V řadě zemí byl "šedý lupič" zcela vyhuben. Z území Velké Británie zmizel vlk již v 10. století, v lesích střední Evropy se udržel až do konce 18., resp. začátku 19. století.

Ale časy se mění, a tak už bylo ve Švédsku zakázáno lovení vlků v době rozmnožování a v polovině šedesátých let se pod plnou ochranu dostal celý zbylý počet posledních 10 švédských vlků. O zastavení odstřelu vlků uvažují nyní Poláci; nepočítají s jeho absolutní ochranou, jde jim jen o to, aby vlci byli zaneseni do seznamu kontrolované zvěře a mohli být tedy stříleni pouze v době lovu a podle stanovených zásad.

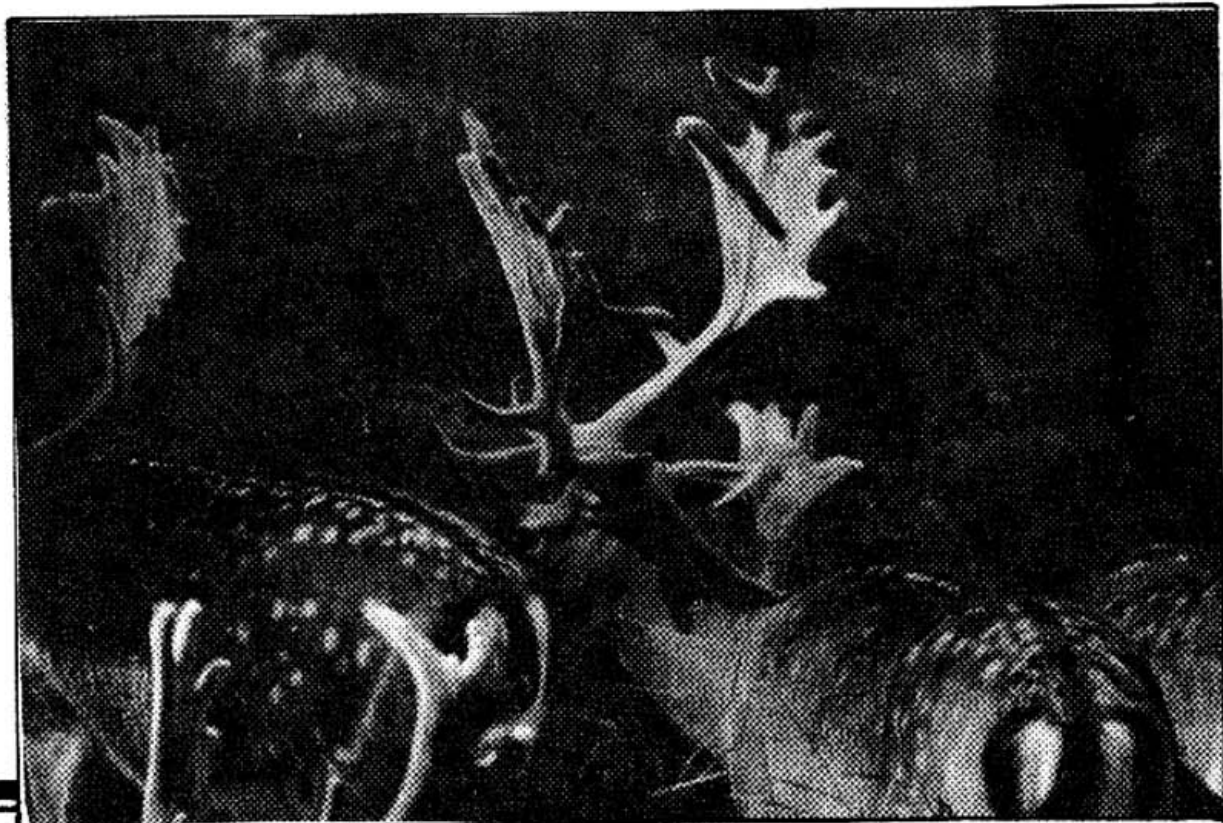
V sedmi státech USA se zachovalo celkem asi 6 tisíc vlků, mimo území Aljašky a Minnesoty jich však zbývá sotva stovka. Odměnou za zastřelení vlka se dnes vyplácí už jen na Aljašce. Druhý "vlčí" stát,

Minnesota, přestal podporovat hubení vlků již v roce 1965. Ve státě Michigan, kde zůstalo jen asi 40 či 50 vlků, zakázali v tomtéž roce jejich odstřel a za překročení tohoto zákazu stanovili pokutu ve výši 100 dolarů a devadesátidenní vězení. Ve státě Wisconsin, kde nežije dnes již více než 25 vlků, jsou pytláci (ano pytláci, neboť ulovení vlka je tu dnes již považováno za trestný čin) trestáni vedle pokuty ještě šestiměsíčním pobytom za mřížemi.

Odborníci z univerzity v Birminghamu navrhuje vysadit vlky do horských oblastí Skotska, kde byli vyhubeni již v 17. století. Jsou přesvědčeni, že přítomnost vlků tu povede k výraznému zlepšení stavu srnčí zvěře. Dále se přimlouvají za to, aby do skotských lesů byl vysazen medvěd brtník a rys.

Přišla-li řeč na medvěda, je třeba říci, že je již dávno chráněn ve většině evropských zemí. Když byl v roce 1964 v polských Karpatech jeden medvěd, první v celé poválečné historii, zabit, vyvolalo to bouři rozhořčení vědců i veřejnosti. V Norsku se poslední medvědi hnědí v počtu asi 20 až 25 zvířat vyskytují v odlehle horské oblasti, vzdálené pár desítek kilometrů od Oslo. Pro jejich záchranu navrhuje vědci vytvořit rezervaci o rozloze kolem 500 km², omezit turistiku a některé druhy hospodářské činnosti. Zvláštní pozornost je věnována i ochraně brázdů mizejících hunáčů. (pokračování)

Daňci z obory Zlálá
foto: Svatopluk Šedivý

arnika 15*1980

AKTIV DOBROVOLNÝCH SPOLUPRACOVNÍKŮ + TISKOVINA URČENÁ POUZE PRO VNITŘNÍ POTŘEBU + NÁKLAD 600 VÝTISKŮ + ČÍSLO 15/1980 VYŠLO V DUBNU 1980 + TISK POVOLEN OK ONV CHEB (T-18-75-PE)
ADRESA REDAKCE: SPRÁVA CHKO SLAVKOVSKÝ LES, U SOKOLOVA 119/15, 353 01 MARIÁNSKÉ LÁZNĚ

INFORMAČNÍ A METODICKÝ LIST - JAKO NEPRÁVĚDNÍK VYDÁVÁ KSSPP OP PLZEŇ - SPRÁVA CHRÁNĚNÉ KRAJINNÉ OBLASTI SLAVKOVSKÝ LES PRO